mulier instituut

Belemmeringen bij het leren zwemmen voor kinderen van vluchtelingen

Een kwalitatieve studie onder ouders en professionals

Laura van der Meijde

Tessa Visser

Mirjam Stuij

Belemmeringen bij het leren zwemmen voor kinderen van vluchtelingen

Een kwalitatieve studie onder ouders en professionals

Met ondersteuning van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Laura van der Meijde
Tessa Visser
Mirjam Stuij

© Mulier Instituut
Utrecht, november 2022

Mulier Instituut
sportonderzoek voor beleid en samenleving

Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | I www.mulierinstituut.nl
E info@mulierinstituut.nl | T @mulierinstituut

Inhoudsopgave

Samenvatting **4**

1. Inleiding **6**
1.1 Vluchtelingen in Nederland 6
1.2 Zwemvaardigheid en zwemveiligheid 7
1.3 Aandacht voor zwemveiligheid van vluchtelingen 8
1.4 Onderzoeksvragen en aanpak 9
1.5 Leeswijzer 10

2. Ervaring met en betekenissen van kunnen zwemmen **11**
2.1 Zwemervaringen van ouders en kinderen 11
2.2 Betekenissen van kunnen zwemmen 12

3. Ervaren belemmeringen **15**
3.1 Andere ervaringen met leren zwemmen in het land van herkomst 15
3.2 Zwemles niet als prioriteit (kunnen) beschouwen 16
3.3 Praktische belemmeringen om te beginnen of door te gaan 18
3.4 Praktische belemmeringen tijdens de zwemles 24

4. Zwemles stimuleren en verbeteren **26**
4.1 Voorlichting over zwemles geven 26
4.2 Meer subsidie voor zwemles 26
4.3 Doelgroep in kaart brengen 27
4.4 De focus van zwemles aanpassen 27
4.5 Hulp aanbieden 28

5. Conclusies en aanbevelingen **29**
5.1 Conclusies 29
5.2 Aanbevelingen 34

Referenties **35**

Bijlage 1: Onderzoeksverantwoording **38**

Samenvatting

Kinderen van migranten hebben minder vaak een zwemdiploma (B en C) dan kinderen zonder migratieachtergrond (Floor & Tiessen-Raaphorst, 2019; SCP, 2018a). Hieronder vallen ook kinderen met een vluchtverleden, maar over hen specifiek is weinig bekend. Daarom staan in dit onderzoek de volgende vragen centraal:

1. Hoe denken ouders met een vluchtelingenachtergrond over het belang van zwemvaardigheid van hun kind(eren)?
2. Welke belemmeringen ervaren ouders en bij het onderwerp betrokken professionals om kinderen met een vluchtverleden zwemdiploma's te laten behalen?
3. Welke mogelijkheden zien professionals om zwemdiplomatrajecten voor vluchtelingenkinderen te verbeteren?

Om deze vragen te beantwoorden zijn interviews gehouden met negen ouders (met in totaal negentien kinderen) en tien professionals die op beleidsniveau en/of in de uitvoering bij het onderwerp betrokken zijn.

Veiligheid belangrijkste betekenis van kunnen zwemmen

Vrijwel alle ouders geven aan dat zij zwemervaring hebben, maar hoeveel verschilt. Van hun kinderen heeft er slechts één zwemdiploma's, maar volgen zeven kinderen wel zwemles. Alle ouders vinden het belangrijk dat hun kinderen in Nederland kunnen (leren) zwemmen. Vooral vanwege de veiligheid, omdat zij hebben gezien en gehoord dat er in Nederland veel water is. Gezondheidsvoordelen van zwemmen worden ook genoemd. Het hebben van zwemdiploma's zien de meeste ouders als bewijs dat een kind kan zwemmen.

Combinatie van belemmeringen maakt dat ouders extra hulp nodig hebben

Ouders en betrokken professionals ervaren diverse belemmeringen bij het prioriteren van, beginnen aan en voortzetten van zwemlestrajecten voor vluchtelingenkinderen. Deze belemmeringen hangen deels met elkaar samen, maar werken ook op verschillende manieren en momenten door tijdens een zwemdiplomatraject. Deze (combinaties) van belemmeringen maken dat ouders met een vluchtverleden extra ondersteuning nodig hebben om te zorgen dat hun kinderen voldoende zwemvaardig worden. Dit roept de vraag op wie er verantwoordelijk is of zou moeten zijn voor de zwemvaardigheid en -veiligheid van (deze) kinderen. Het zou helpen als deze verantwoordelijkheid maatschappelijk wordt opgepakt en duidelijk wordt belegd.

Zes overkoepelende belemmeringen maken het voor kinderen van vluchtelingen lastig om zwemdiploma's te behalen:

- Het zwemlesaanbod en diplomasysteem zoals we dat in Nederland kennen is geen vanzelfsprekendheid voor ouders die in een ander land, met een andere zwemcultuur, zijn opgegroeid. Dat maakt ook dat ouders de duur van een diplomatraject onderschatten of dat hun kinderen stoppen omdat ouders ze als voldoende zwemvaardig beschouwen.
- Zwemles is voor zowel ouders als gemeenten en betrokken hulporganisaties lastig te prioriteren, door een stressvolle opvangsituatie, grote financiële problemen van ouders en algehele hoge druk in de opvang van asielzoekers in Nederland.
- De onzekere en instabiele woonsituatie van ouders belemmert (in het begin) de continuïteit van zwemles, door onderbreking van het traject en een gebrek aan overdracht door gemeenten en betrokken instanties.

- De financiële problemen van vluchtelingen maken het lastig om een zwemdiplomatraject te bekostigen. Financiële ondersteuning vanuit gemeenten is niet overal dekkend en vaak lastig te vinden, zeker voor mensen die de Nederlandse taal niet machtig zijn en niet goed de weg kennen in de organisatie van het zwemlesaanbod.
- De taalbarrière werkt hinderend, zowel bij het zoeken en regelen van zwemles en financiële ondersteuning als tijdens de zwemles. Daardoor is extra begeleiding nodig, net als kennis van zweminstructeurs over het geven van duidelijke en eenvoudige instructies en het geruststellen van kinderen die angstig zijn, bijvoorbeeld door vluchtervaringen.
- Het zwemlesaanbod voor tieners en het aanbod alleen voor (jonge) vrouwen is beperkt. Doordat vluchtelingen veelal later met zwemles beginnen dan gemiddeld, is het lastig een groep te vinden waarin zij zich op hun gemak voelen.

Mogelijkheden voor verbetering volgens professionals

De professionals vinden niet alleen het wegnemen van belemmeringen, maar ook grotere aanpassingen in het systeem van zwemles belangrijk. Suggesties die zij noemen zijn:

- meer voorlichting over het zwemlestraject en over de gevaren van niet kunnen zwemmen;
- meer subsidie, zodat alle kinderen te kunnen leren zwemmen;
- de zwemdiploma's van vluchtelingenkinderen in kaart brengen en deze informatie overdragen bij verhuizing, zodat kinderen proactief benaderd kunnen worden als zij geen diploma (C) hebben;
- oudergerichte hulp bij het zoeken en regelen van zwemles.

Volgens een aantal professionals kan het daarnaast helpen om de focus van zwemles meer op zelfredzaamheid te leggen.

Aanbevelingen

Uit de resultaten van dit onderzoek volgen vijf aanbevelingen om meer kinderen van vluchtelingen een volledig Zwem-ABC te laten behalen:

1. Stel vast welke rol en verantwoordelijkheid de overheid heeft voor de zwemveiligheid van (vluchtelingen)kinderen in Nederland en leg verantwoordelijkheden in het proces van zwemveilig worden vast.
2. Begeleid ouders proactief bij het organiseren en volhouden van zwemles.
3. Registreer zwemdiploma's van vluchtelingenkinderen en zorg voor overdracht van dit zwemdossier bij verhuizingen.
4. Zet in op goede voorlichting voor ouders en zweminstructeurs.
5. Verbeter de (vindbaarheid van) financiële tegemoetkoming in de kosten van zwemles.

1. Inleiding

De afgelopen jaren hebben verschillende verdrinkingsongevallen plaatsgevonden waarbij jongeren met een vluchtelingenachtergrond zijn overleden. Zo verdronk een 11-jarige Eritrese statushouder in 2020 tijdens zijn eerste zwemles (NOS, 2020). In 2017 overleed een 16-jarige Syrische jongen die geen zwemdiploma had in een zwembad in Noord-Limburg (NOS, 2017).

Dit zijn helaas geen losstaande incidenten. Recente cijfers van het CBS (2022a) laten zien dat accidentele verdrinking[1] vaker voorkomt onder migranten en hun kinderen: jongeren van niet-Europese komaf lopen wel negen tot tien keer meer risico op verdrinking dan leeftijdsgenoten van Nederlandse komaf. Ook kinderen van niet-Europese migranten die zelf in Nederland zijn geboren hebben een grotere kans om te verdrinken dan kinderen met een Nederlandse herkomst (CBS, 2022a).

Deze voorbeelden en statistieken laten zien dat goed kunnen zwemmen voor jongeren met een vluchtverleden niet vanzelfsprekend is. Over de achterliggende redenen is onvoldoende bekend. In dit rapport gaan we in op belemmeringen voor kinderen met een vluchtelingenachtergrond om zwemles te volgen en zwemdiploma's te behalen.[2]

1.1 Vluchtelingen in Nederland

Het aantal vluchtelingen dat jaarlijks in Nederland asiel aanvraagt varieert, net als het aantal opvanglocaties. Het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) is verantwoordelijk voor de opvang en begeleiding van asielzoekers. In dit onderzoek richten we ons op statushouders: mensen die als vluchteling erkend zijn en een verblijfsvergunning hebben gekregen. Een vluchtelingenstatus wordt toegekend als iemand in zijn of haar thuisland wordt vervolgd en daar geen bescherming tegen kan krijgen, bijvoorbeeld vanwege religie, politieke overtuiging, seksuele voorkeur of het behoren tot een etnische of sociale groep. Een andere reden om een vluchtelingenstatus toegekend te krijgen is op humanitaire gronden, gebaseerd op internationale (mensenrechten)verdragen.

Asielzoekers met een verblijfsvergunning gaan na toekenning veelal eerst naar een asielzoekerscentrum (AZC). Daar krijgen ze leefgeld en kunnen zij programma's volgen om zich voor te bereiden op hun toekomst. Sommige statushouders worden opgevangen in andere typen locaties. Zo gaan alleenstaande minderjarigen na de asielprocedure naar een opvanggezin of een kleinschalige opvang. Statushouders wonen in deze opvanglocatie totdat zij een woonruimte krijgen toegewezen in een gemeente (COA, z.d.-a). In 286 gemeenten biedt VluchtelingenWerk Nederland vervolgens maatschappelijke begeleiding aan vluchtelingen, gericht op het opbouwen van een nieuw bestaan. In 2020 heeft VluchtelingenWerk 62.000 vluchtelingen hierin begeleid (Veenje, 2021).

Op 1 oktober 2022 waren er 157 opvanglocaties in Nederland met in totaal 48.647 bewoners. Een kwart van deze bewoners is jonger dan 18 jaar en een derde is statushouder in afwachting van een woning (COA, z.d.-b). In 2021 kwamen de meeste asielzoekers uit Syrië (41%), voor een asielaanvraag of in het kader van gezinshereniging, gevolgd door Afghanistan (9%), Turkije (9%), Jemen (5%) en Algerije (3%). Ook onder statushouders is het aantal mensen met een Syrische nationaliteit al jaren het grootst. In de eerste helft

[1] Dit zijn verdrinkingen die niet komen door een vervoersongeval, zelfdoding, moord of overige oorzaken. Daarbij gaat het zowel om verdrinkingen binnen, bijvoorbeeld in een badkuip of binnenzwembad, als buiten (CBS, 2022b).
[2] In eerdere studies gaven we al inzicht in belemmeringen die ouders van kinderen met een beperking of ouders met geldzorgen ervaren bij het behalen van zwemdiploma's door hun kinderen (resp. Van der Meijde et al., 2021; Stuij et al., 2022). In 2009 is reeds uitgebreid onderzoek gedaan naar belemmeringen die maken dat kinderen van migranten, waaronder vooral ouders met een Marokkaanse, Turkse en Surinaamse achtergrond, minder zwemvaardig zijn (Wisse et al., 2009).

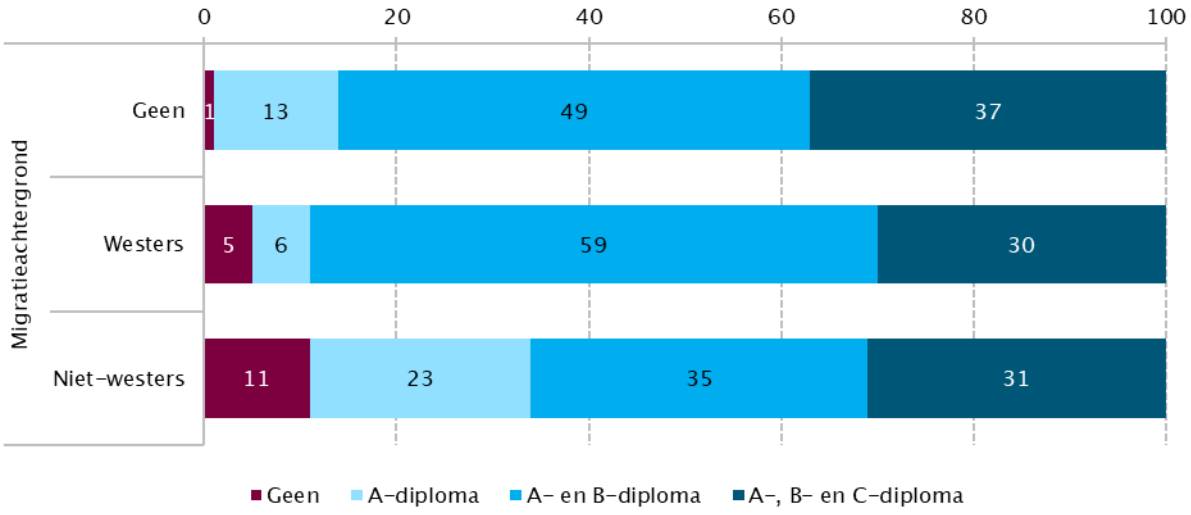
van 2021 werden er 5.850 vergunningen verleend aan Syriërs, gevolgd door 1.210 aan asielzoekers afkomstig uit Eritrea en 1.135 uit Iran (CBS, 2022c). De samenstelling van de groep Syrische statushouders wijkt sterk af van de samenstelling van de algemene bevolking van Nederland: deze groep bestaat voor twee derde uit mannen en 6 procent is ouder dan 45 jaar (Pharos, 2022).

1.2 Zwemvaardigheid en zwemveiligheid

Om veilig te kunnen zwemmen is de 'Nationale Norm Zwemveiligheid' voorgeschreven: daarmee kan iemand zich redden in een zwembad met attracties of in buitenwater zonder stroming of grote golfslag (NRZ, z.d.-a). Deze norm houdt in dat iemand een C-diploma heeft.[3] In 2020 had een derde van de jeugdigen tot 17 jaar (32%) een volledig Zwem-ABC, terwijl 9 procent (nog) geen zwemdiploma had en 12 procent alleen een A-diploma (Hollander & Hoekman, 2022). Hoewel een deel van deze jeugdigen nog op zwemles zit, is het volgen van zwemles en het behalen van een of meerdere zwemdiploma's niet voor iedereen vanzelfsprekend.

Zo hebben kinderen van migranten, waaronder vluchtelingen, vaker geen zwemdiploma of alleen een A-diploma dan andere jongeren (figuur 1; Floor & Tiessen-Raaphorst, 2019; SCP, 2018a).[4] Een belangrijke verklarende factor hierbij is het hebben van een laag inkomen (Floor & Tiessen-Raaphorst, 2019; zie ook Stuij et al., 2022). Migranten uit Syrië, Eritrea, Somalië, Irak en Afghanistan leven in Nederland ruim bovengemiddeld vaak in armoede, vooral als ze net in Nederland zijn (SCP, 2019).

Figuur 1. Zwemdiplomabezit 11–16-jarigen naar migratieachtergrond (optelling 2012–2018, in procenten)

Bron: Floor & Tiessen-Raaphorst (2019). Bewerking: Mulier Instituut.

[3] Hiervoor gelden de normen die gekoppeld zijn aan het Nationale Zwemdiploma C van NRZ, dat wordt uitgegeven door Licentiehouders Nationale Zwemdiploma's (NRZ, z.d.-b). Het geven van zwemles is in Nederland een vrij beroep; wettelijke regels voor zwemonderwijs zijn er niet. Daardoor zijn er meerdere uitgevers van zwemdiploma's, waarvan niet altijd bekend is weke normen zij voor een C-diploma hanteren.
[4] Het CBS is sinds 2021 bezig met een heroverweging van de indeling 'westers' en 'niet-westers' (CBS, 2021). Wij gebruiken deze indeling als wij verwijzen naar een bron die deze term hanteert.

Onderzoek specifiek onder Syrische statushouders toont ook aan dat de zwemvaardigheid van hun kinderen achterblijft: een aanzienlijk deel van hen (40%) kan niet zwemmen en heeft geen zwemles, terwijl een derde (37%) volgens de ouders wel zwemvaardig is (SCP, 2018a).[5] Ook in vergelijking met andere niet-westerse migrantengroepen blijft de zwemvaardigheid van Syrische kinderen achter (SCP, 2018a; zie ook Vogels et al., 2017). Wel is de zwemvaardigheid groter onder de groep die voor 2015 is aangekomen dan onder de groep die daarna in Nederland terecht is gekomen (SCP, 2018a). Dat laat zien dat een deel van hen als ze langer in Nederland zijn wel een inhaalslag maakt.

Deze studies geven nog niet aan waardoor deze kinderen achterblijven in zwemvaardigheid. Uit eerdere studies onder ouders met een migratieachtergrond (Wisse et al., 2009; Wisse & Elling, 2010) komen verschillende (combinaties van) factoren naar voren. Zo is de zwemvaardigheid van de ouders vaak beperkt, waardoor de vanzelfsprekendheid van leren zwemmen ontbreekt. Daarnaast zorgen onder andere de hoge kosten van zwemles vaak voor problemen en is informatie over zwemles niet voor iedereen duidelijk, waardoor het zoeken naar en regelen van zwemles voor ouders moeilijk is. In dit onderzoek gaan we in op of en op welke manier(en) deze factoren voor ouders met een vluchtelingenachtergrond opgaan.

1.3 Aandacht voor zwemveiligheid van vluchtelingen

Uit een onderzoek onder werknemers op 33 opvanglocaties van het COA blijkt dat een klein deel van deze locaties (nog) geen zwemactiviteiten aanbiedt voor jeugd en volwassenen (Dellas et al., 2022). Voor de jeugd wordt op negen locaties een combinatie van voorlichting over zwemmen en zwemles aangeboden, op achttien locaties enkel zwemvoorlichting gegeven en op één locatie alleen zwemles aangeboden. Voor volwassen vluchtelingen is het aanbod vergelijkbaar. Zowel vrijwilligers als professionals worden hiertoe ingezet. Medewerkers ervaren vooral gebrek aan tijd en menskracht om sport- en beweegactiviteiten op locaties aan te bieden, zo blijkt uit hetzelfde onderzoek.

Aandacht voor zwemvaardigheid van migranten, waaronder vluchtelingen, is onderdeel van het 'Nationaal Plan Zwemveiligheid', dat tot doel heeft dat 'iedereen in Nederland veilig en met plezier kan meedoen in onze unieke water- en zwemcultuur' (NRZ, 2019 en 2020a). De doelen die voor migranten zijn opgesteld, omvatten het verkleinen van het risico op verdrinking en het verhogen van de zwemvaardigheid en het risicobewustzijn. NRZ maakt hierbij onderscheid tussen Nederlanders met een migratieachtergrond, asielzoekers, arbeidsmigranten en toeristen. Onder meer het (blijven) geven en toegankelijker maken van voorlichting wordt ingezet om bovenstaande doelen te bereiken. NRZ is kartrekker van het uitvoeringsplan 'Veilig opgroeien en meedoen in Nederland waterland' (2021-2024), maar werkt hierbij samen met de zwembranche, lokale overheden en verschillende partners, waaronder COA Nederland, GGD GHOR Nederland, Nidos en Pharos (NRZ, 2019 en 2020a).

Om specifiek de zwemveiligheid van kinderen met een vluchtelingenachtergrond te verhogen en daarmee het risico op verdrinking te verkleinen, liep in 2020-2021 het 'Nationaal actieplan zwemveiligheid asielzoekers' (NRZ, 2020b). In dit actieplan, dat in samenwerking met het COA gerealiseerd is, werd vooral gefocust op het geven van voorlichting en zwemles aan asielzoekers woonachtig op opvanglocaties. Als onderdeel hiervan zijn ook tips geformuleerd voor zwemlesaanbieders die zwemles (willen) geven aan asielzoekers (Postma, 2021). De samenwerking tussen NRZ en het COA is gecontinueerd, en momenteel wordt het actieplan herschreven, zodat het in 2023 een vervolg krijgt.

[5] Het SCP heeft ouders gevraagd naar de zwemvaardigheid van hun kind. Antwoordopties op de vraag 'kan uw kind zwemmen' waren: 'ja', 'nee' en 'nee, maar zit op zwemles' (SCP, 2018a). De definitie van zwemvaardigheid is hier dus niet gelijk aan zwemdiplomabezit, maar berust op de ervaring van ouders met het al dan niet kunnen zwemmen van hun kind.

1.4 Onderzoeksvragen en aanpak

Doel van dit onderzoek is om beter te begrijpen waardoor kinderen met een vluchtelingenachtergrond vaker geen zwemdiploma (B en C) halen. Daarbij staan de volgende onderzoeksvragen centraal:

1. Hoe denken ouders met een vluchtelingenachtergrond over het belang van zwemvaardigheid van hun kind(eren)?
2. Welke belemmeringen ervaren ouders en bij het onderwerp betrokken professionals om kinderen met een vluchtverleden zwemdiploma's te laten behalen?
3. Welke mogelijkheden zien professionals om zwemdiplomatrajecten voor vluchtelingenkinderen te verbeteren?

Om deze vragen te beantwoorden zijn in de periode mei t/m september 2022 interviews gehouden met in totaal negen ouders met een vluchtelingenstatus en tien professionals. Deze professionals zijn op beleidsniveau en/of in de uitvoering betrokken bij (het organiseren van zwemles voor) kinderen en/of volwassenen met een vluchtelingenachtergrond. Hiermee belichten we het onderwerp van de studie vanuit verschillende perspectieven. Omdat veel thema's in (vrijwel) alle gesprekken terugkwamen en de latere gesprekken geen nieuwe thema's meer opleverden, geeft dit onderzoek een goed beeld van waar kinderen van vluchtelingen tegenaan lopen bij het behalen van zwemdiploma's.

De interviews gingen over 1) zwem(les)ervaringen van of met vluchtelingen(kinderen) en 2) factoren die zwemles volgen en het behalen van zwemdiploma's lastig maken. Aan professionals is ook gevraagd wat er volgens hen nodig is om meer kinderen met een vluchtelingenachtergrond zwemles te laten volgen en (alle) zwemdiploma's te laten behalen. Doordat enkele ouders de Nederlandse taal niet goed machtig waren, zijn sommige gesprekken (deels) in het Engels gevoerd of was een vertaler aanwezig. We hebben de vragen voor (alle) ouders zo eenvoudig mogelijk gehouden. Doordat de ene ouder zich makkelijker kon uitdrukken dan de ander en het aantal jaar in Nederland varieerde, was het ene gesprek rijker in informatie dan het andere.

Alle interviews zijn met toestemming van de geïnterviewde opgenomen met een geluidsrecorder en volledig uitgewerkt. De interviews met ouders zijn thematisch-narratief geanalyseerd. Dat houdt in dat we keken naar de belangrijkste thema's in elk gesprek, maar ook analyseerden hoe ouders over het onderwerp spraken, inclusief tegenstrijdigheden, emoties en samenhang (Riessman, 2008). Vervolgens zijn alle interviews, ook die van de professionals, thematisch op inhoud geanalyseerd. Een volledige verantwoording van de onderzoeksmethode staat in bijlage 1. In de resultaten presenteren we de thema's die in de analyse naar voren kwamen. Van elke ouder hebben we een 'vignet' opgenomen: een kort verhaal dat een bepaald thema vanuit zijn of haar ervaring duidelijk illustreert.

Deelnemers aan dit onderzoek

De negen ouders die aan dit onderzoek deelnamen zijn afkomstig uit verschillende landen. Wel zijn ze allemaal statushouder. Drie ouders wonen nog in een AZC in afwachting van een woning en zijn minder dan een half jaar in Nederland. De overige zes wonen inmiddels zelfstandig en zijn maximaal vijf jaar in Nederland. In totaal hebben zij negentien kinderen, die uiteenlopende ervaringen met zwemles hebben. Slechts één dochter heeft zwemdiploma's behaald. In tabel 1 staat een overzicht.

De tien deelnemende professionals zijn op verschillende manieren betrokken bij het onderwerp, ofwel in de praktijk doordat ze vluchtelingen in Nederland begeleiden, ofwel op beleidsniveau. Hoewel niet iedereen direct bij zwemles betrokken was, hebben ze daar allemaal affiniteit mee. We spraken met een buurtsportcoach (BSC), een teamleider van VluchtelingenWerk Nederland, vier zweminstructeurs, twee jeugdartsen werkzaam bij de GGD die kinderen van vluchtelingen zien en drie experts die op beleidsniveau en/of in de praktijk bij het onderwerp betrokken zijn.

Tabel 1. Beschrijving van deelnemende ouders en hun kinderen

Naam ouder(s)*	Geboorteland ouder(s)	Aantal kinderen (leeftijden)	Zwemles kinderen	Zwemdiploma's kinderen
Maryam	Egypte	3 (4–12 jaar)	Nee	Geen
Ahmed & Amira	Jemen	2 (5–10 jaar)	Alleen oudste kind heeft zwemles	Geen
Rima	Syrië	2 (4–8 jaar)	Nee	Geen
Dania	Nicaragua	1 (8 jaar)	Nee	Geen
Ardan	Syrië	4 (3–19 jaar)	Oudste drie kinderen hebben zwemles, jongste niet	Eén kind heeft A & B, rest geen
Emre	Irak	4 (tot 13 jaar)	Oudste twee kinderen hebben zwemles, jongste twee niet	Geen
Amir & Salome	Jemen	3 (4–15 jaar)	Middelste kind volgt zwemles, overige niet	Geen

* Om anonimiteit te waarborgen zijn de namen van ouders vervangen door pseudoniemen.

1.5 Leeswijzer

In de volgende drie hoofdstukken presenteren we de resultaten uit dit onderzoek. In hoofdstuk 2 schetsen we een beeld van de zwemervaringen en zwemvaardigheid van ouders en hun kinderen. Hierbij gaan we ook in op de betekenissen die ouders hechten aan kunnen zwemmen in Nederland. Hoofdstuk 3 gaat over de belemmeringen die ouders ervaren bij het beginnen en voortzetten van een zwemlestraject. Die beschrijven we vanuit zowel het perspectief van ouders zelf als dat van professionals. In hoofdstuk 4 maken we inzichtelijk welke mogelijkheden professionals zien om zwemlessen voor mensen met een vluchtverleden toegankelijker te maken. De conclusies en aanbevelingen die volgen uit deze bevindingen, beschrijven we in hoofdstuk 5.

2. Ervaring met en betekenissen van kunnen zwemmen

In dit hoofdstuk brengen we in beeld welke ervaringen de negen geïnterviewde ouders én hun kinderen hebben met zwemmen en wat kunnen zwemmen voor hen betekent. In paragraaf 2.1 beschrijven we in welke mate ouders zichzelf zwemvaardig vinden en welke ervaringen zij hebben met zwemmen in Nederland en in hun land van herkomst. Vervolgens gaan we in op in hoeverre hun kinderen zwemles volgen en zwemdiploma's hebben behaald. In paragraaf 2.2 beschrijven we wat het voor ouders betekent dat hun kinderen kunnen en leren zwemmen in Nederland.

2.1 Zwemervaringen van ouders en kinderen

Van de negen ouders die meededen aan dit onderzoek, gaan er acht wel eens zwemmen in Nederland. Vijf van hen hebben nooit zwemles gehad. De drie andere ouders volgen sinds kort zwemles. Geen van de ouders is in het bezit van een zwemdiploma. Sommige ouders geven aan dat zij kunnen zwemmen doordat zij dit in hun geboorteland zelf hebben geleerd van familie en/of vrienden. Tijdens een duo-interview vertelt Emre dat hij erg goed kan zwemmen:

> *'Wij zijn (als) kikkers. Altijd in het water. (…) Ik kan heel [ver] onder water zwemmen. Ik kan misschien 25 meter, 30 meter onder water gaan.'*

Emre vergelijkt dat met zijn vriend Ardan, die ook aanwezig is bij het interview:

> *'Hij [heeft het] ook zelf geleerd, maar hij kan niet staan in water. Hij kan alleen gaan. Als [hij] staat, dan [zinkt] hij [naar] beneden.'*

Volgens Emre kan Ardan ook goed vooruit zwemmen, maar niet goed trappelen. Daardoor kan hij zichzelf niet boven water houden als hij stilligt. Hoewel Ardan, net als Emre, graag wil zwemmen in het zwembad, mag dat niet van het zwembadpersoneel. Ze vinden dat hij daarvoor niet zwemvaardig genoeg is.

De meeste ouders die wel eens gaan zwemmen, zelfstandig of tijdens een zwemles, vertellen dat zij dat graag doen. Zij ervaren dit als een hobby. Maryam, een moeder afkomstig uit Egypte, vertelt:

> *'Ik houd van zwemmen (…), ik voel mij als een deel van de zee, van het water. Dus het geeft mij echt heel veel plezier!'*

Niet alle ouders genieten van zwemmen. Zo heeft Rima bijvoorbeeld veel last van angst (vignet 1).

Vignet 1. Rima
'Ik ben net begonnen met zwemles, want ik kan nog niet zwemmen en ik ben bang voor het water. Als ik het water inga, voelt het alsof ik stik. Misschien komt dat doordat als je niet weet hoe je ergens mee om moet gaan, dat je er altijd bang voor bent. Mijn zoon van vier is ook bang om het water in te gaan. Ik denk omdat hij net als ik bang is voor dingen die hij niet kent. In Syrië zwommen we namelijk bijna nooit. Af en toe ging mijn man het water in en nam hij de kinderen mee. Maar mijn man kan eigenlijk ook niet goed zwemmen. Je kan zien dat hij geen zwemles heeft gehad. Ik ben blij dat ik nu op zwemles zit, want ik vind het heel leuk en zo kom ik tenminste van mijn angst af.'

Net als de ouders hebben hun kinderen uiteenlopende ervaringen met zwemmen. Eén van hen, een 17-jarige, heeft diploma A en B. Momenteel volgt zij zwemles voor het C-diploma. De overige achttien kinderen hebben geen zwemdiploma. Zeven van hen zijn momenteel bezig met een A-diplomatraject (zie ook tabel 1).

Rima, die oorspronkelijk uit Syrië komt, vertelt dat haar kinderen wel zwemles hebben gevolgd, maar zijn gestopt voordat ze hun A-diploma hadden gehaald. Deze zwemlessen waren in Dubai, waar zij een periode hebben gewoond voordat zij in Nederland kwamen. De zwemlessen werden daar aangeboden op school. Rima vertelt dat haar dochter (8) niet kan wachten om weer te zwemmen:

> *'Mijn dochter houdt van zwemmen! (…) Ze kan niet wachten om weer naar het zwembad te gaan en te zwemmen. Dat is wat ze wil.'*

De meeste ouders delen het gevoel dat hun kinderen erg genieten van het water. Zo vertelt een andere ouder:

> *'Ze hebben wel ervaring met [het] zwembad (voor) de kleine kinderen en ook met hun school. Nog niet echt zwemmen, maar spelen in het water. Dus die hebben helemaal geen angst, geen vrees, het is echt plezier voor hun.'* (Maryam)

Volgens Maryam brengt het water haar kinderen dus veel plezier.

2.2 Betekenissen van kunnen zwemmen

De negen ouders die we spraken vinden het allemaal zeer belangrijk dat hun kind in Nederland leert en kan zwemmen. Veruit de belangrijkste reden die zij hiervoor geven is veiligheid. Daarnaast benoemen enkele ouders de (fysieke) gezondheidsvoordelen van zwemmen, die ook door professionals worden genoemd.

Veiligheid: veel water in Nederland

De ouders leggen uit dat zij het vooral belangrijk vinden dat hun kinderen leren en kunnen zwemmen, omdat er in Nederland veel water is. Veel ouders maken zich zorgen om de veiligheid van hun kinderen wanneer zij in de buurt van water zijn. En in Nederland is dat vaak het geval, leggen zij uit:

> *'Bij onze stad is veel water. Alle straten hebben water. Wij zijn altijd bang voor onze kinderen. (…) Het is heel belangrijk dat mijn kinderen zwemles krijgen.'* (Emre)

Ardan woont net als Emre in een waterrijk gebied en vindt het daarom heel belangrijk dat zijn kinderen kunnen zwemmen (vignet 2).

Vignet 2. Ardan
'Mijn gezin en ik wonen nu op een plek waar heel veel water is. Als mijn kinderen niet kunnen zwemmen, lopen ze gevaar. Het idee dat mijn kinderen iets overkomt bij het water maakt mij bang. Ik vind het heel belangrijk dat mijn kinderen veilig zijn. Daarom wil ik dat ze leren zwemmen. Dat is ook voor mijn kinderen zelf fijn. Dan kunnen ze bijvoorbeeld met vrienden mee als die graag in de rivier willen zwemmen.'

Twee moeders geven aan zich soms angstig te voelen wanneer hun kinderen in de buurt zijn van water. Een van hen zegt daarover het volgende:

> *'Ik zou mij comfortabeler en veiliger voelen als mijn dochter leert zwemmen. (…) Want kinderen en adolescenten in het algemeen zijn zo impulsief. Ik voel angst omdat mijn dochter niet kan zwemmen, (…) bijvoorbeeld op het strand als ze het water ingaat maar ik haar niet meer kan zien. (…) Als ik weet dat ze kan zwemmen, voel ik mij meer relaxed.'* (Dania)

Het idee dat haar kind onveilig is omdat zij niet kan zwemmen, brengt onrust met zich mee.

Voor twee ouders heeft veiligheid een andere lading door recente traumatische ervaringen. Een moeder vertelt dat in haar geboorteland Nicaragua onlangs een familielid is verdronken. Een vader heeft een vriend waarmee hij naar Nederland is gevlucht verloren door verdrinking in Nederland. Mede door deze ervaring vindt hij zwemles voor zijn kinderen zelfs belangrijker dan school:

> *'(Zwemles) is een prioriteit. Pas als (mijn kinderen) veilig zijn, mogen ze naar school. Voor mij komt gezondheid op de eerste plaats en de rest, zoals onderwijs, komt later. (…) Ze zijn nieuw in dit land en ik weet niet wat zij buiten allemaal doen. Dus als ze het water ingaan is er een grote kans dat ze daar komen te overlijden. Daarom is zwemles belangrijker dan school. Daarmee zeg ik niet dat school niet belangrijk is, maar [zwemles] is belangrijker.'* (Ahmed)

Ahmeds zoon heeft momenteel zwemles, zijn dochter staat op een wachtlijst.

Twee ouders vinden het daarnaast belangrijk dat je een ander kunt helpen als je zelf goed kunt zwemmen:

> *'Ik wil er zeker van zijn dat als een van (mijn kinderen) in het water valt, ze weten hoe ze zichzelf kunnen redden. Want ik weet niet hoe ik ze kan redden. Dus ik wil dat ze weten hoe ze moeten zwemmen. Zodat ze zichzelf en (iemand anders) kunnen redden.'* (Rima)

Ze vinden het dus ook voor de veiligheid van anderen belangrijk dat hun kinderen leren zwemmen.

Zwemdiploma als bewijs van goed kunnen zwemmen

We vroegen de ouders of en waarom zij het belangrijk vinden dat hun kinderen zwemdiploma's halen. Een ouder vindt het belangrijk omdat haar kinderen daardoor gemotiveerd blijven om door te zwemmen:

> *'Ik vind het heel belangrijk (…) om een diploma te krijgen voor (mijn kinderen). (…) Ik vind het net zoals op school, want je bent gemotiveerd om een diploma te halen en dat maakt je ook meer ambitieus in wat je doet. En elk jaar ga je naar de (volgende). Dus met diploma A ga je naar diploma B. Dat is ook een soort van motivatie voor de kinderen.'* (Maryam)

Sommige andere ouders geven aan dat het zwemdiploma simpelweg een bewijs is van dat je goed kunt zwemmen. Omdat zij het belangrijk vinden dat hun kinderen kunnen zwemmen, is het halen van zwemdiploma's dat automatisch ook:

> *'Als een diploma betekent dat ze weten hoe ze moeten zwemmen, dan is dat belangrijk.'* (Ahmed)

Dit citaat laat zien dat deze vader niet goed lijkt te weten wat een zwemdiploma inhoudt. Een diploma zelf lijkt voor hen geen andere waarde te hebben dan kunnen zwemmen.

Gezondheidsvoordelen

Behalve veiligheid noemen alle ouders gezondheidsvoordelen als belangrijke betekenis van kunnen zwemmen. Vijf ouders zien zwemles als een gezonde sport:

> *'Ik vind (zwemmen) een goede sport. Het is goed voor de gezondheid, voor het lichaam. Het is beter dan YouTube-filmpjes kijken. Dus ik vind het heel goed.'* (Rima)

Twee van hen omschrijven zwemmen zelfs als de beste sport die er is, omdat je alles in je lichaam gebruikt. Verschillende professionals, waaronder een zweminstructeur, buurtsportcoach en jeugdarts van de GGD, geven in aanvulling hierop aan dat zwemmen kan zorgen voor een bepaalde vorm van ontspanning en positieve energie. Die kan met name voor vluchtelingen van waarde zijn. De jeugdarts vertelt:

> *'Ik denk dat (zwemles) ook heel fijn is voor ontspanning en (…) misschien ook wel voor het onderlinge contact. (…) Dat het een soort van basis kan zijn. (…) Ze zeggen ook veel van statushouders hebben zo veel psychische problemen, en dat is ook zo; hoe doe je dat dan? We hebben hier onvoldoende mensen met een GGZ en interculturele achtergrond. Ik denk dat bewegen daar gewoon een heel belangrijk onderdeel van kan zijn. Dat we niet al te veel verpraten, maar dat je eerst ook gewoon met je lijf in de ontspanning kunt en daarna pas met je problemen aan de slag.'*

Volgens deze GGD-jeugdarts kan zwemmen door de ontspanning die hieruit voortkomt een belangrijke basis bieden voor het aanpakken van grotere psychische problemen waar vluchtelingen vaak mee kampen. Dit past bij wat een moeder antwoordt op de vraag wat kunnen zwemmen voor haarzelf betekent:

> *'(Zwemmen) [geeft] positieve energie. Ik voel mij er blij door. Als ik mij niet goed voel, ga ik graag zwemmen.'* (Salome)

Ze zwemt graag wanneer zij zich emotioneel niet goed voelt en het helpt haar nare ervaringen te vergeten. Voor haar is zwemmen dus een manier om zich (weer) beter te voelen.

3. Ervaren belemmeringen

In dit hoofdstuk beschrijven we welke belemmeringen ouders en professionals ervaren bij zwemles voor kinderen met een vluchtverleden. In paragraaf 3.1 beschrijven we dat ouders in hun land van herkomst andere ervaringen hebben met leren zwemmen. Vervolgens laten we in paragraaf 3.2 zien dat ouders én professionals zwemles vaak niet als prioriteit (kunnen) beschouwen. In paragraaf 3.3 gaan we in op de praktische belemmeringen die ouders ervaren bij het beginnen aan en voortzetten van een zwemlestraject. Tot slot beschrijven we in paragraaf 3.4 de praktische belemmeringen die tijdens de zwemles worden ervaren.

3.1 Andere ervaringen met leren zwemmen in het land van herkomst

De ouders die wij gesproken hebben, hebben andere ervaringen met leren zwemmen dan mensen die in Nederland opgroeien. Dat komt doordat er in hun landen van herkomst een andere en minder omvangrijke zwemcultuur is. Gevolg daarvan is dat ouders volgens professionals het belang van zwemles in Nederland vaak onderschatten.

Andere zwemgebruiken in land van herkomst

De ouders ervaren verschillen tussen het land waar ze vandaan komen en Nederland in hoe gebruikelijk het is dat mensen (kunnen) zwemmen, wie er zwemt en hoe men leert zwemmen. Zo is het volgens alle ouders in hun land van herkomst minder gebruikelijk dat mensen kunnen zwemmen. Wel hebben vier ouders vroeger veel gezwommen. Zij deden dat met vrienden en/of familie. Ahmed, uit Jemen, zwom alleen met zijn vrienden. Hij legt uit dat het vanwege culturele waarden niet gebruikelijk is om als vrouw te (leren) zwemmen (vignet 3).

Vignet 3. Ahmed

'Toen ik jong was, ging ik in Jemen graag met vrienden zwemmen. Dat doe je daar niet met familie, alleen met vrienden. Meisjes zwemmen niet. Dat is de reden dat mijn vrouw Amira niet kan zwemmen. Geen van mijn vrouwelijke familieleden kan zwemmen. Dat komt door de cultuur. Stomme cultuur, maar ja. Vrouwen worden niet geacht te zwemmen. Voor sommige families is het wel prima als vrouwen naar speciale vrouwenbaden gaan. Voor ons ook. Amira zou wel mogen zwemmen in Nederland, maar dan moet ze dat wel gescheiden van de mannen doen.'

Hoewel een deel van de ouders vroeger wel leerde zwemmen, was het volgen van zwemles voor geen van hen gebruikelijk. Degenen die vertelden wel te kunnen zwemmen leerden dit van familie en/of vrienden. Volgens Maryam zijn gebruiken rondom leren zwemmen in Egypte inmiddels wel veranderd. Vroeger was het normaal om te leren zwemmen van familie, maar tegenwoordig volgen kinderen zwemles. Die wordt aangeboden op school en kinderen krijgen ook zwemdiploma's.

Een vader groeide in Irak op in de buurt van water, dus alle kinderen in zijn omgeving leerden zwemmen. Maar dat ging wel heel anders dan in Nederland, vertelt hij:

> *'Ik leerde [het] zelf. Mijn broers en ik gingen zwemmen, toen ik kind was. Bij ons [in] het dorp was veel water. Als je niet weet [hoe je moet] zwemmen, [dan moet je] thuis blijven. Alle*

kinderen [gingen] zwemmen. Maar ik heb het zelf geleerd. Niemand [heeft] mij les [gegeven].' (Emre)

Twee andere ouders woonden juist erg ver van het water. Zij geven aan dat het in hun land vroeger wel mogelijk was om zwemles te volgen, maar erg duur. Vanwege deze hoge kosten, maar ook omdat zij ver van het water woonden, hebben zij geen zwemles gevolgd:

'Toen ik jong was, was het heel duur om [in Syrië] zwemles te volgen. En wij woonden niet dicht bij zee. Als we bij zee waren was dat maar voor één week, bijvoorbeeld als we daar naartoe op reis gingen. (…) Zeven dagen in het jaar [bij zee zijn] is niet genoeg om te leren zwemmen.' (Rima)

Uit deze ervaringen blijkt dat de afstand tot zwemwater in het land van herkomst een grote rol speelde in hoe gebruikelijk het is om te leren zwemmen.

Ouders onderschatten het belang van zwemles

Hoewel alle ouders die we spraken zwemles voor hun kind(eren) belangrijk vinden, zien professionals dat ouders met een vluchtelingenachtergrond het belang ervan vaak onderschatten. Zij koppelen dat aan de andere zwemgebruiken en -ervaringen in hun land van herkomst, zoals we die net schetsten. Hierdoor zijn vluchtelingen vaak onbekend met het water in Nederland en alles wat daarbij komt kijken.

Vergeleken met mensen die in Nederland zijn opgegroeid, kunnen mensen die recentelijk naar Nederland zijn gevlucht vaak lastiger inschatten wat er voor nodig is om goed te kunnen zwemmen en veilig te zijn in het water. Daardoor kunnen zij bijvoorbeeld sneller denken dat zij goed genoeg kunnen zwemmen om veilig te zijn in het water, terwijl dat niet altijd het geval is. Volgens een zweminstructeur kan dit leiden tot gevaarlijke situaties:

'Ik neem aan dat ze het wel ergens weten van: joh, water is gevaarlijk of ik kan niet zwemmen. Maar toch hebben ze volgens mij zoiets van: ik spring gewoon het water in en het gaat allemaal gewoon goed, want ik houd mijn hoofd nog boven water. Ik denk dan toch dat ze niet doorhebben dat water heel erg gevaarlijk is (…).'

Volgens een ander is het daarom ook belangrijk om meer voorlichting te geven over wat zwemmen in Nederland betekent:

'In het ene land is elk water verboden om in te zwemmen, terwijl in een ander land je per definitie in water mag zwemmen, behalve als er een bordje staat. Dat is in Nederland. Daarin zit ook meteen je basis, dat je een heel ander kader hebt als je vanuit een ander land naar Nederland komt. (…) Je moet die basis opnieuw gaan opbouwen om te zorgen dat iemand waterveilig is in Nederland. Dat is toch wel echt een ander verhaal.' (expert)

Volgens deze expert draagt het geven van voorlichting bij aan een basis van waterveiligheid.

3.2 Zwemles niet als prioriteit (kunnen) beschouwen

De leefsituatie van vluchtelingen in Nederland maakt dat zij vaak zwemles niet als prioriteit (kunnen) beschouwen. Vooral een instabiele woonsituatie en financiële problemen zorgen hiervoor. Naast ouders hebben ook hulporganisaties en gemeenten veelal andere prioriteiten die voorgaan op zwemles.

Instabiele woonsituatie en financiële problemen ouders

Naast dat zij het belang van zwemles onderschatten, kunnen ouders zwemles ook niet altijd als prioriteit beschouwen. Dat ligt vooral aan hun leefomstandigheden, met veel uitdagingen, zoals een GGD-jeugdarts schetst:

> *'Ze hebben zo veel aan hun hoofd, wat wij ons bijna niet realiseren. Ze moeten naar de IND. Ze hebben stress. Ze hebben soms trauma's. (…) Ze moeten weer wennen in een andere stad, in een wijk, in een buurt. En kinderen naar school zien te brengen. Misschien zijn er wel lichamelijke of allerlei psychische zorgen, moeten ze de hulpverlening in. Dat gaat zo maar door. (…) Dus het is echt heel erg veel. En dan moet je nog je weg zien te vinden in een toch bureaucratisch land. Ja, dat is heel lastig.'*

Professionals zien vooral de instabiele woonsituatie en financiële problemen als belangrijke redenen waardoor ouders zwemles geen prioriteit (kunnen) geven. Zo is de woonsituatie van mensen in het AZC over het algemeen instabiel, omdat ze 'van AZC, naar AZC, naar AZC' (GGD-jeugdarts) worden gestuurd. Anderen zien dat dit gevolgen voor zwemles heeft:

> *'Iedere keer de verplaatsing naar een andere plek, dat neemt zoveel ruimte in mensen [hun] hoofden in beslag, denk ik. Dat ze ook überhaupt niet aan [zwemles] denken, of [het] niet als prioriteit hebben en ook niet kunnen hebben, omdat andere dingen gewoon eerst moeten.'* (teamleider VluchtelingenWerk)

> *'Eerst maar eens dat huis en dat geld, het Nederlands leren, [de] kinderen naar school. Dat is het belangrijkste.'* (GGD-jeugdarts)

Zodra vluchtelingen een verblijfsvergunning hebben en het AZC mogen verlaten voor een zelfstandige woning, ontstaat er volgens de professionals meer ruimte om na te denken over zwemles. Dit betekent echter niet dat zwemles direct een prioriteit is, wat vooral te maken heeft met de financiële situatie van vluchtelingen.

Professionals geven namelijk aan dat de meeste vluchtelingen weinig tot geen geld hebben als zij naar Nederland komen. Het verbeteren van de financiële situatie is daardoor belangrijker dan beginnen met zwemles, ook als mensen een zelfstandige woning toegewezen krijgen. Een teamleider van VluchtelingenWerk vertelt dat mensen die op zichzelf gaan wonen 'nu sowieso' met een schuld beginnen, omdat ze een lening afsluiten om hun woning in te kunnen richten. Daarbij ziet ze dat mensen door de hoge inflatie en energieprijzen nu niet meer rond kunnen komen van de uitkering waar ze van afhankelijk zijn:

> *'Dus ja, mensen gaan dan al betalingsachterstanden opbouwen bij de energiemaatschappij of woningbouwvereniging en dan worden daarvoor wel weer betalingsregelingen afgesloten. Dat is natuurlijk steeds gaten met gaten vullen. Dan is het ook zo: ze kunnen geen euro missen. Dus als je dan zelf een deel van die zwemles moet gaan betalen, ja dat geld hebben ze dan gewoon echt niet.'* (teamleider VluchtelingenWerk)

Zelfstandig wonen staat dus niet gelijk aan financiële zekerheid en kan zelfs zorgen voor meer financiële problemen. Andere professionals bevestigen dit beeld. Ook de ervaring van Emre (vignet 4) laat zien dat het verlaten van het AZC zorgen wegnam voor zijn gezin, maar dat zwemles niet direct prioriteit kreeg en bovendien zonder financiële ondersteuning niet mogelijk zou zijn.

Vignet 4. Emre
'In het AZC woonden we in een kleine kamer met het hele gezin. Ik ben heel blij dat we nu een eigen huis hebben. Sinds we zelfstandig wonen, leven we van een uitkering. Ik ben nog op zoek naar een goede baan. Maar die is heel moeilijk te vinden, want ik heb geen opleiding gevolgd. Omdat we weinig geld hebben kan ik de zwemles voor mijn zoons niet zelf betalen. Met hulp van Stichting Leergeld lukt dat wel. Ik heb hun zwemles trouwens niet zelf geregeld, want ik wist niet hoe dat moest. Gelukkig kreeg mijn oudste zoon, hij is 13, een uitnodiging voor de zwemles. Zo kon ik ook mijn andere zoon aanmelden. Zonder hulp was dat denk ik niet gelukt. Mijn dochter is 6. Ik vind haar nu oud genoeg om ook op zwemles te gaan. Ik hoop dat het mij lukt dat voor haar te regelen.'

Hulporganisaties en gemeenten hebben (eerst) andere prioriteiten

De professionals vertellen dat ook vluchtelingenorganisaties en gemeenten zwemles veelal niet als prioriteit (kunnen) beschouwen. Binnen AZC's ligt de prioriteit bij het voorzien in basisbehoeften, zoals een slaapplek en eten. Dit is tegenwoordig lastig door onder meer het 'personeelstekort' (expert) en de 'druk op de asielketen' (teamleider VluchtelingenWerk), waardoor zwemles verder naar de achtergrond schuift.

Ook binnen gemeenten en bij organisaties die vluchtelingen buiten AZC's begeleiden, is zwemles vaak geen prioriteit. Een expert vertelt daarover:

> *'Op het moment dat statushouders een gemeente binnenkomen, worden ze (…) soms aan vrijwilligers gekoppeld die hun wegwijs maken in de gemeente. Die [vrijwilligers] moeten ook weer geïnformeerd worden en zwemles (…) staat gewoon niet bovenaan het lijstje.'*

Een professional die werkzaam is voor VluchtelingenWerk bevestigt dat zwemles ook bij hen geen prioriteit heeft:

> *'[Zwemles] staat bij ons (…) niet als prioriteit één in de checklist. (…) Als alle andere dingen ook nog niet goed lopen, dan gaat de aandacht van de vrijwilliger daar ook vooral heen.'*

Ze vertelt dat het bij statushouders die via gezinshereniging naar Nederland komen 'soms wel drie tot vier maanden [duurt] voordat iemand goed ingeschreven staat en (…) alle andere dingen op gang kan krijgen'. VluchtelingenWerk ondersteunt hen eerst in dit proces, pas daarna komt zwemles aan bod. Ook geeft ze aan dat het per vrijwilliger varieert hoeveel nadruk ze op dit onderwerp leggen – in de hele lijst van onderwerpen die bij de begeleiding aan bod komen. Dit zien ook enkele andere professionals. Of en in welke mate zwemles aandacht krijgt bij de begeleiding van vluchtelingen is daardoor, vanuit zowel hulporganisaties als gemeenten, deels persoonsafhankelijk.

3.3 Praktische belemmeringen om te beginnen of door te gaan

Wanneer de leefomstandigheden van ouders verbeterd zijn en zij in hun leven meer ruimte hebben voor zwemles voor hun kind(eren), hebben zij te maken met verschillende praktische belemmeringen bij het beginnen aan en doorgaan met het zwemtraject. Zo geven professionals én ouders aan dat een onstabiele woonsituatie en grote verschillen tussen gemeenten in zwemaanbod het starten met zwemles hindert. Het zoeken en regelen van zwemles blijkt daarnaast lastig voor ouders, net als het kunnen financieren van de

lessen en het overbruggen van de afstand tot het zwembad. Een lange wachtlijst en duur van het zwemlestraject worden daarnaast als belemmerend ervaren. Tot slot ervaren ouders en professionals een gebrek aan zwemaanbod voor vluchtelingen, onder andere specifiek bedoeld voor tieners en vrouwen.

Instabiele woonsituatie hindert een zwemlestraject

Zoals in paragraaf 3.2 geschetst, maken de financiële problemen en de instabiele woonsituatie van vluchtelingen die in een AZC wonen, het lastig om zwemles prioriteit te geven. Maar ook als ouders in een AZC er wel voor openstaan, is deze woonsituatie belemmerend om een zwemlestraject te starten. Dat is dan vooral om het traject goed voort te kunnen zetten, 'want als je zwemles hebt dan wil je gewoon continuïteit' (expert). Een ander rekent voor wat een zwemdiplomatraject in een AZC lastig maakt:

> *'Stel je hebt één keer per week zwemles en je hebt 30 lessen nodig. Dan moet je dus een half jaar in het AZC zitten. Nu gebeurt dat tegenwoordig vaak, maar het is niet de bedoeling dat je zo lang in het AZC zit. Dus stel je voor je verhuist, dan is de kans groot dat als je (…) naar een andere gemeente gaat of een ander AZC [en dat] daar op dit moment ook niks geregeld [is] voor zwemles. Het is niet zo dat je dan [meteen] door kan ergens anders. Dus dan maak je niet je zwemles af.'* (expert)

Een andere expert geeft aan dat bewoners te kort bij hen in het AZC zitten om een heel traject tot aan een C-diploma te doorlopen en dat het in de gemeente waar iemand daarna terecht komt eigenlijk altijd (tijdelijk) stopt. Een moeder wacht nog op het bericht over waar ze komt te wonen als ze het AZC mag verlaten. Daarom heeft ze nog niet naar zwemles voor haar dochter gezocht:

> *'Ik ben nog niets aan het regelen omdat ik op mijn huis aan het wachten ben. Want stel dat [mijn huis in een andere stad staat]. Dat zou een groot probleem voor mij zijn. [Dan] moet ik voor daar gaan zoeken, niet hier. (…) Dat is het instabiele ervan.'* (Rima)

De instabiele woonsituatie in een AZC vormt zo een belemmering voor het beginnen aan én doorgaan met zwemdiplomatraject. Overigens kunnen zwemlessen in een AZC, die op sommige locaties worden aangeboden, andere functies hebben dan gericht zijn op het behalen van een zwemdiploma. Voorbeelden daarvan zijn ontspanning en positieve energie geven, zoals verschillende professionals aangaven (zie paragraaf 2.2).

Verschillen tussen gemeenten en gebrek aan overdracht

Behalve dat hulporganisaties en gemeenten zwemles, net als ouders, geen prioriteit (kunnen) geven, signaleren professionals ook dat verschillen tussen gemeenten het lastig maken om na een verhuizing door te gaan met zwemles. Het wel of niet aanbieden van schoolzwemmen is hier een voorbeeld van:

> *'Het hangt ook weer af van de gemeente en of die kinderen al wel zwemles op school krijgen. Dat is zó divers in Nederland. In de ene gemeente wel, in de andere gemeente niet.'* (GGD-jeugdarts)

Salome en Amir ervaren dat het aanbod van schoolzwemmen binnen een gemeente ook per school verschilt (vignet 5). Dat kan voor ouders lastig zijn.

Vignet 5. Salome en Amir
'Onze drie kinderen gaan naar school, maar ze zitten op drie verschillende scholen. Onze zoon van 12 heeft elke vrijdag schoolzwemmen. Dat is heel fijn, want zelf kunnen we geen zwemles betalen. Op de scholen van onze twee dochters is geen schoolzwemmen. We willen graag dat onze jongste dochter ook op zwemles gaat, maar we weten niet hoe we dat zelf moeten regelen. Al onze vrienden zeggen dat we de school moeten vragen, maar als we dat doen is er niemand die ons met zwemles kan helpen. Onze oudste dochter vindt het niet erg dat ze geen zwemles heeft. Zij is 15. Ze vindt dat ze al goed genoeg kan zwemmen en geen les meer nodig heeft.'

Hetzelfde geldt voor verschillen in de omvang van financiële regelingen die de meeste gemeenten hebben om ondersteuning in de kosten te bieden. Deze regelingen zijn gekoppeld aan een inkomensgrens die de gemeente hanteert. 'Iedere gemeente heeft dat ook weer op andere manieren [ingericht] en dan moeten dus de statushouders daar over geïnformeerd worden', licht een expert toe. Een ander geeft aan dit systeem liever anders te zien:

> *'Het is gewoon echt heel raar dat afhankelijk van waar je woont, je wel of niet goed geholpen wordt met bepaalde problematiek. Ik ben daar zelf niet zo'n voorstander van, maar het is wel de realiteit waarin we leven.'* (expert)

Ook het gebrek aan overdracht tussen gemeenten onderling en met vluchtelingen- en zwemorganisaties belemmert doorgaan met zwemles na een verhuizing. Volgens een expert komt dat onder andere doordat 'de gemeente een heel andere rol dan het COA' heeft: het COA is er om 'de bewoner een veilige opvang te kunnen bieden, waar zwemmen onderdeel van is'. De gemeente heeft die taak volgens haar niet. Maar ook dat niemand (permanent) verantwoordelijk is voor het regelen van zaken als zwemles en weinig mensen of instanties zich hiervoor verantwoordelijk voelen, is oorzaak van dit probleem:

> *'Er is eigenlijk niemand die zich verantwoordelijk voelt voor die doelgroep als het komt op dit soort dingen, (…) bijvoorbeeld sport. (…) Vooralsnog is er dus niet één organisatie die zich hier verantwoordelijk voor voelt.'* (expert)

Gevolg van deze verschillen tussen gemeenten, het gebrek aan overdracht tussen betrokken partijen en dat niemand echt verantwoordelijk is voor de zwemvaardigheid van vluchtelingenkinderen, is dat er weinig tot geen zicht is op de zwemvaardigheid en het zwemdiplomabezit van vluchtelingenkinderen. Professionals ervaren dit als een grote belemmering.

Het zoeken naar en regelen van zwemles is ingewikkeld voor ouders

Professionals zien dat het zoeken naar en regelen van zwemles best ingewikkeld kan zijn. Een buurtsportcoach vertelt dat hij daar al moeite mee heeft, 'laat staan als je de taal niet spreekt of als je niet weet waar je moet zoeken'. Hij merkt dat ouders van vluchtelingenkinderen vaak 'niet goed weten welke stappen ze moeten doorlopen en wat ze daarvoor nodig hebben'. Een ander vertelt dat vluchtelingen – ook buiten zwemles om – te maken krijgen met veel 'administratieve last' (GGD-jeugdarts). Dat is voor hen erg lastig en kan volgens haar ontmoedigend werken.

Ouders vertellen zelf ook dat ze het ingewikkeld vinden om te zoeken naar mogelijkheden voor zwemles. Emre (vignet 4) gaf aan dat het hem alleen met hulp van Stichting Leergeld is gelukt om te zorgen dat zijn

zoons op zwemles zitten. Hij is vijf jaar geleden vanuit Irak naar Nederland gevlucht en voelt zich nog steeds 'helemaal nieuw in Nederland'. Of het hem lukt voor zijn dochter ook te regelen dat zij met zwemles begint weet hij niet: 'Ik weet niet waar ik ga beginnen en hoe moet ik, bij welke kant ik ga zoeken'. Ook Ahmed, die nu een jaar in Nederland woont, had moeite met het organiseren van zwemles:

> *'In het begin liep ik tegen wat moeilijkheden aan. Ik wist niet waar ik naartoe moest of wat ik moest doen. Niemand heeft ons verteld over zwemles, totdat ik er zelf naar heb gevraagd.'*

Ouders vertellen dat het zoeken en regelen een van de belangrijkste belemmeringen is die zij ervaren, vooral als ze daar geen of weinig hulp bij krijgen.

Wat deze zoektocht bemoeilijkt is de taalbarrière, geven zowel ouders als professionals aan. Professionals zeggen dat instanties daarom vaker proberen hun informatie en communicatie ook in andere talen aan te bieden. Twee vaders, Ardan en Emre, vinden het ook belangrijk dat ze de Nederlandse taal leren, niet alleen voor het regelen van zwemles. Het zou dan ook makkelijker zijn om bijvoorbeeld een baan te vinden en dus geld te verdienen. Dat maakt het weer makkelijker om zwemles te betalen.

Hoge kosten van zwemles

Doordat veel vluchtelingen eenmaal in Nederland financiële problemen hebben, vormen de hoge kosten van zwemles een grote belemmering om met zwemles te starten en door te gaan (voor B en C). Alleen voor een A-diploma betaal je tegenwoordig tussen de 500 en 1.000 euro, vertellen professionals. Dat kunnen vluchtelingen volgens hen niet betalen: 'het financiële plaatje weerhoudt ze ervan om hun kind op zwemles te doen' (zweminstructeur). Andere professionals bevestigen dat, net als Maryam, die niet ziet hoe zij en haar man zwemles voor hun kinderen kunnen betalen (vignet 6).

Vignet 6. Maryam

'Overdag ben ik met het huishouden bezig en help ik vrijwillig mee in het AZC. Zelf heb ik geen werk, maar mijn man werkt een paar uur in de week in de horeca. Hij verdient niet veel geld, dus we hebben weinig te besteden. We leven vooral van het leefgeld dat we van het COA krijgen. Ik zou graag willen dat mijn kinderen zwemles krijgen en diploma's halen. Ik hoop zelfs dat mijn jongste zoon van zes ooit kampioen mag worden in zwemmen. Maar helaas is zwemles duur en kunnen wij dat niet betalen.'

De financiële ondersteuning die gemeenten ouders bieden voor zwemleskosten, zijn volgens professionals vaak niet genoeg om na het A-diploma door te gaan, als het A-diploma er al mee behaald kan worden.[6] Bovendien vertelt een buurtsportcoach dat het voor ouders lastig is om deze vergoeding aan te vragen, ook als ze daar hulp bij krijgen:

> *'Ik denk dat financiën een uitdaging is, altijd, want ze vinden het al lastig om de aanvraag van Stichting Leergeld rond te krijgen.'*

De kosten van zwemles vormen daarmee een belangrijke belemmering voor kinderen met een vluchtverleden om te beginnen en een zwemlestraject na een A-diploma voort te zetten.

[6] In eerder onderzoek kwam naar voren dat er grote verschillen zijn tussen gemeenten in hoeveel ze vergoeden en of dit ook voor een B– en C–diploma geldt (Stuij et al., 2022).

Grote afstand tot het zwembad

Een grote afstand tot het zwembad kan voor ouders belemmerend werken. Een buurtsportcoach ziet dat dit specifiek voor vluchtelingen een probleem is, omdat 'niet iedereen beschikt over een auto'. Maryam, van wie de kinderen nog niet op zwemles zitten, ziet de afstand tot het zwembad niet als serieuze belemmering om hiermee te beginnen, maar geeft wel aan dat het ontbreken van een auto lastig kan zijn:

> *'De afstand tussen het zwembad en AZC, als het dichtbij is kan zwemles met de fiets, maar als het ver is dan heb je auto nodig en die hebben wij niet.'*

De afstand naar het zwembad lijkt relatief groter te worden bij slecht weer, bijvoorbeeld 's winters. Een ouder geeft aan dan minder snel de fiets te nemen, wat professionals ook in de praktijk herkennen. Niet iedereen weet echter hoe ze alternatieve vervoersopties, zoals de bus, in Nederland moeten gebruiken. Bovendien zijn deze opties vaak duur(der) en kosten ze meer tijd, wat ook weer belemmeringen zijn.

De afstand tot het zwembad verschilt per regio. Een professional die in kleinere gemeentes werkzaam is, vertelt dat de grote afstand tot het zwembad en het gebrek aan vervoersopties voor veel ouders in haar regio een grote belemmering is en leidt tot een lagere opkomst. In stedelijke gebieden is de afstand naar het zwembad over het algemeen kleiner, geven professionals aan. Ook zijn daar meer mogelijkheden om met het openbaar vervoer naar het zwembad te reizen.

Lange wachtlijsten om te kunnen beginnen

Een expert vertelt dat door de coronamaatregelen lange wachtlijsten zijn ontstaan, doordat 'heel Nederland [nu] wil leren zwemmen omdat het twee jaar stil heeft gelegen' (expert). Twee experts zien dat vluchtelingen in sommige gevallen extra benadeeld worden door deze lange wachtlijsten, omdat 'zwembaden in zekere zin een beetje huiverig zijn om [deze] doelgroep daarin te bedienen, omdat zij toch ook meer gevaren daarbij ervaren'. Bijvoorbeeld vanwege de risico's die de taalbarrière tijdens de zwemles met zich meebrengt (zie ook paragraaf 3.4).

Een zweminstructeur geeft aan dat de wachtlijsten heel lastig zijn, omdat ze 'gewoon ramvol' zitten in haar zwembad, maar dat dit niets met deze doelgroep specifiek te maken heeft. Een aantal ouders geeft aan het moeilijk te vinden dat hun kind zo lang moet wachten, variërend van acht maanden tot bijna drie jaar.

Tijdsduur van het traject komt niet overeen met verwachtingen ouders

Professionals merken dat de tijdsduur van een zwemdiplomatraject voor ouders een belemmering is, voornamelijk om door te gaan met zwemles na A. Voor ouders met meerdere kinderen geldt dat nog sterker. Dat tijdsduur een belemmering is, heeft te maken met het verwachtingsmanagement van ouders en hun kennis over zwemles, geven professionals aan. Vooral als ouders niet eerder in aanraking zijn gekomen met zwemles en zelf niet kunnen zwemmen, weten zij niet hoe lang het behalen van een diploma duurt.

Een buurtsportcoach vertelt dat deze ouders 'geen referentiekader' hebben, waardoor zij bijvoorbeeld denken dat hun kind al zwemvaardig is als 'hij met zijn kop boven water [kan] blijven'. Deze ouders weten dus niet wat leren zwemmen in Nederland betekent of hebben hier zelf een ander beeld van. Een ander onderschrijft dit:

> *'Sowieso zijn [ouders van vluchtelingenkinderen] niet gewend dat er zwemdiploma's bestaan. En ze hebben een beetje een beeld bij zwemmen van dat doe ik wel even binnen drie lessen, dan kan ik dat wel. Er is geen begrip dat daar tijd overheen gaat. Ja, dat normaal een kind 64 lessen nodig heeft voor het A-diploma, dat vinden ze heel vreemd.'* (zweminstructeur)

Een aantal ouders geeft inderdaad aan de tijdsduur van het traject lang te vinden. Zo vinden Ahmed en Amira het lang duren voordat hun zoon klaar is met zwemles, waar hij nu tweeënhalve maand mee bezig is. Dit illustreert dat de tijdsduur van een diplomatraject belemmerend werkt wanneer ouders niet goed weten wat leren zwemmen in Nederland inhoudt.

Bovendien hebben veel ouders een ander idee van zwemvaardigheid en vinden zij eerder dat hun kind goed genoeg kan zwemmen, zoals besproken in hoofdstuk 2. Zij zien daardoor het belang van het volledige (lange) zwemlestraject minder in, vertellen professionals. Als gevolg daarvan zien ze dat deze kinderen soms na een aantal lessen niet meer komen opdagen.

Geen specifiek zwemaanbod voor jongeren en jonge vrouwen

Voor kinderen die op latere leeftijd naar Nederland zijn gevlucht kan het extra moeilijk kan zijn om te starten met zwemles. Zowel voor volwassenen als voor de oudere kinderen is vaak minder aanbod, vertelt de teamleider van VluchtelingenWerk:

> *'Wat het ook wel is, is dat vluchtelingenkinderen vaak op oudere leeftijd in zo'n gemeente komen wonen en dat het niet zo heel makkelijk is om voor een 10-, 11-, 12-jarige zeg maar in een les groep met 4-, 5-jarige kindjes te gaan participeren. Dus met name voor de wat oudere kinderen is het lastig om een passende groep te vinden.'*

Volgens haar kunnen tieners het moeilijk vinden om te leren zwemmen in een groep met (veel) jongere kinderen, omdat zij zich hierin minder op hun gemak voelen. Een jeugdarts van de GGD noemt dit ook als belemmering voor jongeren. Een ander ervaarde dat het voor tieners vanaf 17 jaar extra moeilijk is om te starten met zwemles:

> *'Ik mailde het zwembad met de vraag van "is er ook zwemles voor deze groep op deze leeftijd?". Dat was er eigenlijk niet. Want er is echt een wachtrij van drie jaar voor volwassen. En vanaf 17 jaar ben je volwassen voor het zwemmen en hij was 17.'* (expert)

Ook andere professionals vertellen dat het aanbod voor (jong)volwassenen heel beperkt is. In aanvulling daarop zien sommigen dat het voor met name oudere meiden belangrijk is om gescheiden van jongens en mannen les te krijgen:

> *'Vorige week waren we op een locatie en gaven medewerkers aan van: "onze vrouwelijke kinderen zouden heel graag binnen zwemmen, maar dat zwemmen is gemengd. En de ouders vinden dat niet oké." Dus dan moet je ook een stukje gescheiden zwemmen gaan aanbieden, waarbij geen mannen mogen zijn in het zwembad.'* (expert)

In paragraaf 3.1 beschreven we al dat het voor sommige vrouwen vanwege culturele en/of religieuze voorschriften belangrijk is om apart van mannen te kunnen (leren) zwemmen, maar dit lijkt bij jonge meisjes minder te spelen. Zo vertelt een echtpaar dat wel veel waarde hecht aan aparte zwemles voor vrouwen over hun dochter:

> *'Als kinderen is het prima om gemengd te zwemmen, (…) dan is het niet zo'n probleem. Ik denk ook niet dat het qua kledingvoorschriften veel uit zou maken. Ze is tenslotte nog een kind.'* (Ahmed & Amira)

Geen van de ouders die aan dit onderzoek meededen vinden het belangrijk dat hun dochters leren zwemmen in een les alleen voor meisjes. Dit lijkt echter wel verbonden aan de relatief jonge leeftijd van

de kinderen. Wanneer zij ouder worden, is het mogelijk wel belangrijk dat zij niet samen zwemmen met mannen, zoals professionals ook signaleerden.

3.4 Praktische belemmeringen tijdens de zwemles

Ouders en professionals geven aan dat het voor vluchtelingenkinderen lastig is om Nederlandstalige zwemles te volgen. Bovendien is de taalbarrière voor instructeurs een belemmering bij het lesgeven. Volgens professionals is daarnaast extra aandacht nodig om goed te kunnen omgaan met angstgevoelens die vluchtelingenkinderen tijdens het zwemmen kunnen hebben.

Taalbarrière lastig bij het geven van instructies

In paragraaf 3.3 gaven we aan dat ouders het vanwege een taalbarrière lastig vinden om zwemles te zoeken en te organiseren dat een kind kan beginnen. Volgens een ouder en enkele zweminstructeurs kan taal ook belemmerend zijn tijdens de zwemles:

> *'De taal maakt het moeilijk, omdat de instructies normaal gesproken in het Nederlands zijn. Maar Nederlanders spreken over het algemeen Engels. Mijn dochter kan ook aardig in het Engels communiceren. [De Nederlandse taal] is een probleem.'* (Dania)

Volgens Dania zou het helpen als de instructies worden vertaald én worden uitgebeeld, bijvoorbeeld op een televisiescherm. Twee zweminstructeurs hebben de ervaring dat het zwemtraject van kinderen met een vluchtelingenachtergrond langer kan duren doordat zij de taal vaak niet goed beheersen en de instructeur hierdoor niet goed begrijpen. Volgens een van hen vraagt goed leren zwemmen voor deze kinderen daarom om intensievere begeleiding, in de vorm van kleinere lesgroepen:

> *'Deze kinderen zijn vaak de taal niet goed of minder machtig. […] Als die kinderen in grotere groepen zitten, krijgen ze niet voldoende aandacht en duurt het nog veel langer. Wil je die instructie aan die kinderen een beetje behoorlijk doen, dan moet je je eigenlijk al beperken tot een [klein] aantal kinderen, waardoor de zwemlessen eigenlijk duurder moeten worden.' (zweminstructeur)*

Aanvullend vertelt een andere zweminstructeur dat het vanwege de taalbarrière moeilijker is om kinderen met een vluchtverleden op hun gemak te stellen. Volgens hem is dat voor deze kinderen soms extra nodig, bijvoorbeeld als zij een traumatische ervaring hebben meegemaakt:

> *'En ja ze hebben misschien iets meegemaakt wat gewoon natuurlijk een traumatische ervaring kan voordragen. Een kind dat Nederlands kan, daar kan je mee praten. Dan kan je zeggen van "joh alles komt goed, we gaan eerst rustig dit doen en rustig dat doen". [Als een kind geen Nederlands kan], dan kan dat niet. (…) Het duurt even voordat de kinderen er goed inzitten (…) en voordat ze eenmaal gewend zijn om te zwemmen en het niet meer eng vinden. En met die groep duurt dat langer. Omdat die taalbarrière het traject veel langer maakt.' (zweminstructeur)*

Volgens de ervaringen van deze instructeur is de taalbarrière het moeilijkste onderdeel van lesgeven aan kinderen met een vluchtelingenachtergrond, terwijl het juist voor deze groep kinderen belangrijk is om ze, met taal, op hun gemak te stellen. Een andere expert geeft aan dat zwembaden mede door de taalbarrière meer risico's zien bij het lesgeven van vluchtelingenkinderen, omdat ze verwachten dat er sneller ongelukken plaatsvinden als leerlingen en instructeurs elkaar niet begrijpen.

Extra aandacht nodig voor omgaan met angst

Een traumatische zwemervaring kan gevolgen hebben voor het leren zwemmen. Dania, die haar zwager verloor door een verdrinkingsongeval, geeft aan dat haar dochter angstig is tijdens de zwemles (vignet 7).

In aanvulling hierop zien professionals ook trauma's van vluchtelingen door het oversteken van de Middellandse Zee. Volgens een van hen kan het volgen van zwemles dergelijke trauma's weer oprakelen:

> *'Wat je natuurlijk wel ziet is dat vluchtelingen op een heleboel verschillende manieren naar Nederland zijn gekomen. En dat er ook een groep tussen zit die de ervaring heeft de Middellandse Zee over te steken zonder dat zij konden zwemmen. (…) Dat geldt ook niet voor iedereen dat dat meteen een traumatische impact heeft. Maar dat kan wel gevolgen hebben. En dan is dat misschien ook wel iets dat weer bij een zwemles boven komt. Dus daarin is dan ook extra begeleiding nodig.'* (expert)

Om te voorkomen dat vluchtelingen deze trauma's tijdens de zwemles herbeleven en ze op de goede manier door dit proces te begeleiden, is extra aandacht nodig, aldus deze expert.

Vignet 7. Dania
'De man van mijn zus kon goed zwemmen en toch is hij verdronken en overleden. Dat was heel verdrietig. Ik lees ook in het nieuws verhalen van mensen die verdrinken. Mijn dochter en ik vinden zwemmen allebei leuk, maar die verhalen maken het ook spannend. Ik vind het daardoor extra belangrijk dat mijn dochter kan zwemmen, want ik wil niet dat haar ook zoiets overkomt. Maar mijn dochter is wel bang om te verdrinken. Ze zegt bijvoorbeeld dat haar oom in het water dood is gegaan. Een keer tijdens de les dacht ze ook dat ze verdronk.'

4. Zwemles stimuleren en verbeteren

In het vorige hoofdstuk kwamen verschillende belemmeringen naar voren die het voor kinderen met een vluchtelingenachtergrond lastig maken om zwemles te (blijven) volgen. Het wegnemen van deze belemmeringen is een belangrijke stap om de zwemvaardigheid van deze kinderen te verhogen.

Professionals geven echter aan dat voorbij het wegnemen van deze belemmeringen moet worden gekeken om zwemles te stimuleren onder en beter te laten aansluiten op kinderen met een vluchtelingenachtergrond. Deze belemmeringen zijn namelijk onderdeel van een groter geheel; een geheel dat zwemles voor deze kinderen ontoegankelijk(er) maakt dan voor kinderen zonder vluchtverleden. Om dit op te lossen zijn volgens hen structurele aanpassingen in en vooral rondom het zwemaanbod nodig. In deze paragraaf bespreken we de belangrijkste ideeën die professionals hebben over het stimuleren en verbeteren van zwemles voor vluchtelingenkinderen.

4.1 Voorlichting over zwemles geven

Door voorlichting te geven kan zwemles voor vluchtelingenkinderen gestimuleerd en verbeterd worden. Voorlichting helpt volgens de professionals bij het creëren van bewustwording over het belang van zwemles en het behalen van zwemdiploma's in Nederland. Bewustwording kan vervolgens deelname stimuleren. Tijdens voorlichting moeten vluchtelingen worden geïnformeerd over het gevaar dat hun kinderen in Nederland lopen als zij niet kunnen zwemmen en geen zwemdiploma's hebben. Daarnaast is het belangrijk uitleg te geven over het zwemlestraject. Denk hierbij aan de duur van het traject, de lesinhoud en het ABC-systeem dat in Nederland geldt.

Vooral ouders zijn een belangrijke doelgroep voor zwemlesvoorlichting, omdat zij de verantwoordelijkheid voor hun kinderen dragen. De meeste professionals zien ook graag dat kinderen zelf voorlichting krijgen, afhankelijk van de leeftijd. Zo vertelt een jeugdarts van de GGD dat het belangrijk is dat via voorlichting 'ouders en pubers leren dat [kunnen zwemmen] echt noodzakelijk is. Dat het bijna een levensbehoefte is om [in Nederland] te kunnen zwemmen'. Een expert vindt het niet zinvol om voorlichting over gevaren te geven aan *jonge* kinderen, 'want die zijn sowieso niet in staat om gevaren in te schatten'. Zij geeft eveneens aan dat het moment waarop de voorlichting wordt gegeven belangrijk is:

> *'Ik ben ervan overtuigd dat informatie pas interessant wordt als je op dat moment er wat aan hebt. Dus als ouders [het horen] dat ze denken van oh nou dat duurt nog wel even. (…) Ja dan leg je het ook weg. Zo werkt het bij mij ook, dan denk ik: ik heb het hier ergens in huis, maar ik weet niet waar het ligt.'* (expert)

Naast het voorlichten van ouders en kinderen geeft een aantal professionals aan dat voorlichting voor aanbieders ook kan helpen om het zwemaanbod voor vluchtelingenkinderen te verbeteren. Dan gaat het over hoe zwemles voor deze doelgroep het best kan worden ingericht.

Wie verantwoordelijk is voor het geven van voorlichting hangt volgens professionals af van de beoogde doelgroep en andere factoren, zoals tijd en geld. Zij zien onder andere een rol weggelegd voor scholen, maatschappelijk begeleiders, het COA, AZC's en NRZ. Het COA en NRZ geven al voorlichting, vertellen enkele professionals.

4.2 Meer subsidie voor zwemles

Een gebrek aan geld is voor veel vluchtelingenkinderen een belangrijke belemmering om te beginnen of door te gaan met zwemles. Bestaande subsidie- en fondsengelden zijn volgens de professionals niet

voldoende om iedereen van zwemles te kunnen voorzien en/of om een volledig zwemdiplomatraject te volgen. Ze zien echter ook in dat het vinden van voldoende financiële middelen niet eenvoudig is.

In aanvulling hierop vertelt een expert dat het zwembad waar hij werkt 'in zwaar weer' zit: het aanbieden van zwemles kost ze meer geld dan het ze oplevert. Om rendabel te kunnen zijn moeten eigenlijk de zwemleskosten omhoog, wat weer betekent dat zwemlessubsidies omhoog moeten om mensen te kunnen laten deelnemen aan de lessen.

Meer geld zou dus zwemles voor vluchtelingenkinderen stimuleren en verbeteren, maar is tegelijkertijd moeilijk te verwezenlijken, denken professionals. Ze geven daarom aan dat in elk geval meer moet worden ingezet op het toegankelijk maken van (informatie over) bestaande subsidies voor ouders. Een aantal professionals betwijfelt namelijk of deze financiële regelingen voor zwemles gevonden en begrepen worden door de juiste doelgroep(en). Volgens hen is het belangrijk dat de informatieverstrekking over deze regelingen geïntensiveerd en verbeterd wordt, zodat ze beter benut worden en meer kinderen leren zwemmen.

4.3 Doelgroep in kaart brengen

Professionals geven aan dat het vaak onduidelijk is wie wel en wie geen zwemdiploma('s) bezit. Dit hangt samen met het gebrek aan overdracht van informatie tussen AZC's en gemeenten of andere vluchtelingen- en zwemorganisaties, zoals besproken in paragraaf 3.3. Een aantal van hen geeft aan dat het belangrijk is de groep die nog niet zwemvaardig is in kaart te brengen. Dan kunnen professionals gerichter mensen benaderen en helpen en komen vluchtelingenkinderen en hun ouders sneller in aanraking met het zwemlesaanbod.

Dit helpt ook bij het stimuleren om door te gaan met zwemles, bijvoorbeeld als kinderen al een A-diploma hebben, maar door een verhuizing moeten stoppen:

> *'Dus eigenlijk het allerliefst [heb ik] dat kinderen toch geregistreerd staan met zo'n zwemscore. Waar je dat natuurlijk digitaal bij kan houden. Dat je dat een beetje kan zien van oké dit is een nieuw kind, en kan kijken van wat heeft die allemaal gedaan bij de vorige zwemschool.'*
> (zweminstructeur)

Hoewel deze zweminstructeur hoopt dat dit in de toekomst gebeurt, geeft ze ook aan dat 'natuurlijk never nooit voor elkaar [te] krijgen' vanwege privacy. Ook anderen geven aan dat het erg zou helpen als geregistreerd zou zijn wie wel en wie geen zwemdiploma's bezit, onder andere 'zodat kinderen [die informatie] vanuit het asielzoekerscentrum, als ze weer ergens anders naartoe gaan, mee kunnen nemen' (expert). Dan zou op een nieuwe plek gemakkelijker passende hulp kunnen worden geboden.

4.4 De focus van zwemles aanpassen

Sommige professionals geven aan dat het aanpassen van de focus van zwemles kan helpen bij het stimuleren en verbeteren hiervan. Bij deze aangepaste lessen ligt de nadruk minder op zwemtechnieken en meer op zelfredzaamheid. Bovendien is er minder focus op het behalen van (B- en C-)diploma's, omdat dat voor veel vluchtelingenkinderen lang niet altijd mogelijk blijkt. Een expert die zelf actief betrokken is bij zwemles, legt uit hoe zijn zwembad de focus van de zwemles heeft aangepast:

> *'Bij bepaalde dingen letten we (…) iets minder goed op de techniek of de slag, maar of de conditie goed is. Als je voor een A-diploma 75 meter moet kunnen zwemmen, of 12,5 meter met kleren aan, dan maken wij er toch al gauw 25 meter van met kleren aan. Tijdens de lessen gaan*

we toe naar een afstand van 100 tot 150 meter die ze moeten kunnen zwemmen. En dat het dan wat minder netjes is, is niet zo belangrijk.'

De lat voor een A-diploma ligt in zijn zwembad dus wat hoger dan nodig, in de hoop dat de (vluchtelingen)kinderen met alleen een A-diploma 'op een aantal punten al B-vaardig zijn en zeker qua onverwachtse dingen, zoals oriëntatie, al op C-niveau zitten'. Ook een andere expert is naar eigen zeggen 'voorstander van [deze focus op] zelfredzaamheid' in plaats van op zwemtechnieken.

Het aanpassen van de focus van zwemles zien deze professionals als een oplossing die op korte termijn zorgt voor goede basisvaardigheden. Dit neemt niet weg dat zij willen dat alle kinderen zwemvaardig zijn en dus een C-diploma halen. Maar zolang dat voor veel vluchtelingenkinderen onmogelijk blijft, helpt de focus op zelfredzaamheid volgens hen om de risico's voor deze kinderen te verkleinen.

4.5 Hulp aanbieden

Om zwemles te verbeteren en deelname te stimuleren is het volgens een aantal professionals belangrijk ouders en kinderen voldoende hulp te bieden. Ouders ervaren vaak een gebrek aan hulp bij onder andere het zoeken naar en regelen van zwemles. Een GGD-jeugdarts denkt dat het goed is als er iemand is die ze helpt 'om de praktische dingen te regelen om naar zwemles te gaan'.

Een expert geeft aan dat hier binnen gemeenten goed naar moet worden gekeken, zodat ouders 'bij de juiste mensen terechtkomen (…) die informatie kunnen geven'. Hulp moet volgens de professionals niet alleen vanuit de gemeente worden geboden, maar ook vanuit vluchtelingenorganisaties, zwembaden en scholen.

5. Conclusies en aanbevelingen

Doel van dit rapport is om te laten zien waardoor kinderen met een vluchtverleden vaker geen zwemdiploma (C) halen. Over de achterliggende redenen is namelijk onvoldoende bekend. De volgende onderzoeksvragen staan daarbij centraal:

1. Hoe denken ouders met een vluchtelingenachtergrond over het belang van zwemvaardigheid van hun kind(eren)?
2. Welke belemmeringen ervaren ouders en bij het onderwerp betrokken professionals om kinderen met een vluchtverleden zwemdiploma's te laten behalen?
3. Welke mogelijkheden zien professionals om zwemdiplomatrajecten voor vluchtelingenkinderen te verbeteren?

Om deze vragen te beantwoorden hebben we gesproken met negen ouders die uit hun geboorteland zijn gevlucht en in Nederland een vluchtelingenstatus hebben gekregen en met tien professionals die op verschillende manieren bij het onderwerp van deze studie betrokken zijn.

5.1 Conclusies

In deze paragraaf gaan we in op ervaringen met en betekenissen van kunnen zwemmen, ervaren belemmeringen en het stimuleren en verbeteren van zwemles. We leggen onze bevindingen naast reeds bestaande literatuur.

Zwemervaringen en betekenissen van kunnen zwemmen

Geen van de ouders die wij spraken is in het bezit van een zwemdiploma; drie van hen volgen sinds kort wel zwemles in Nederland. Sommige ouders geven aan dat ze in hun geboorteland hebben leren zwemmen van familie en/of vrienden, zoals daar gebruikelijk was. Wat 'kunnen zwemmen' voor ouders betekent, komt echter niet per se overeen met de definitie van zwemveiligheid zoals wij die in Nederland kennen. Dat blijkt uit een voorbeeld van een vader die vertelt dat een andere vader zichzelf heeft leren zwemmen, maar niet kan blijven drijven zonder te zinken. Dat is in Nederland een belangrijk onderdeel van zwemveilig zijn (diploma A; NRZ z.d.-c).

Alle ouders vinden het vooral vanwege de veiligheid heel belangrijk dat hun kinderen kunnen (leren) zwemmen. Zij hebben gezien (of gehoord) dat er in Nederland veel water is; meer dan zij zelf gewend zijn. De twee ouders die een goede bekende zijn verloren door een verdrinkingsongeval vinden de veiligheid van hun kinderen extra belangrijk. Aanvullend noemen ouders gezondheidsvoordelen als belangrijke reden om te leren zwemmen. Ook een aantal professionals benadrukt het belang van zwemles voor de gezondheid van vluchtelingenkinderen. Zij doelen echter meer op de bevordering van de mentale gezondheid, bijvoorbeeld in de vorm van ontspanning of positieve energie. Uit ander onderzoek komt naar voren dat sport- en beweegaanbod voor de ontwikkeling van kinderen woonachtig in AZC's volgens medewerkers inderdaad van groot belang is en voor afleiding kan zorgen (Dellas et al., 2022).

Zwemdiploma's zien ouders voornamelijk als bewijs dat hun kinderen goed kunnen zwemmen, hoewel ze (nog) niet allemaal lijken te begrijpen wat de betekenis van een diploma is. Uit vergelijkbare studies onder ouders van kinderen met een beperking en ouders met geldzorgen, kwam naar voren dat zwemdiploma's door deze ouders veelal ook worden gezien als belangrijk 'toegangskaartje' tot sociale activiteiten zoals zwemfeestjes (Van der Meijde et al., 2021; Stuij et al., 2022). Dat ouders met een vluchtverleden deze betekenis niet noemen, kan er vooral ook op wijzen dat zij in Nederland (nog) niet met dergelijke sociale activiteiten in aanraking zijn gekomen.

Belemmeringen die ouders en professionals ervaren bij zwemles

Ouders en professionals ervaren diverse belemmeringen bij het prioriteren van, beginnen aan en voortzetten van zwemles voor vluchtelingenkinderen. Overkoepelend komen we tot een zestal belemmeringen. Deze hangen deels met elkaar samen, maar werken ook op verschillende manieren en momenten door tijdens een zwemdiplomatraject. Voor een deel spelen deze belemmeringen specifiek voor vluchtelingenkinderen (en breder voor migranten), maar voor een deel komen ze overeen met wat we eerder constateerden voor kinderen met een beperking en kinderen die in armoede opgroeien (Van der Meijde et al., 2021; Stuij et al., 2022). Die overeenkomsten gelden vooral voor de minder gunstige economische leefomstandigheden van vluchtelingen in Nederland, zeker in de eerste jaren (SCP, 2019; Wisse et al., 2009; Stuij et al., 2022).

Belemmering 1: Zwemles is geen vanzelfsprekendheid

Het zwemlesaanbod en het bestaan van een Zwem-ABC zoals we dat in Nederland kennen is geen vanzelfsprekendheid voor ouders die in een ander land, met een andere zwemcultuur, zijn opgegroeid. Dit komt overeen met onderzoek onder Syriërs in Nederland (SCP, 2018a) en migranten in bredere zin (Wisse et al., 2009). Daarbij wordt in deze studies geconstateerd dat vluchtelingen die respectievelijk langer in Nederland zijn en maatschappelijk meer geïntegreerd zijn, bijvoorbeeld doordat ze (vrijwilligers)werk hebben, vaker zwemvaardig zijn. Dit wijst op een ‘inhaalslag’ die vluchtelingen maken als ze beter bekend zijn in Nederland.

Gevolgen van niet bekend zijn met het aanbod van zwemles en het diplomasysteem zijn dat ouders de duur van een zwemdiplomatraject veelal onderschatten of voortijdig afhaken omdat ze hun kind(eren) zelf als voldoende zwemvaardig beschouwen.

Belemmering 2: Het is lastig zwemles als prioriteit te beschouwen

Het is voor zowel ouders als gemeenten en betrokken hulporganisaties lastig om zwemles als prioriteit te beschouwen. Bij ouders komt dat door een stressvolle leefsituatie met (mogelijke) verhuizingen in de periode dat ze in het AZC wonen en de financiële problemen (schulden) waar ze in het AZC, maar vooral ook daarna mee kampen.

Voor gemeenten en betrokken zwem- en vluchtelingenorganisaties is het lastig om prioriteit te geven doordat andere basisvoorwaarden voor vluchtelingen eerst op orde moeten zijn (wonen, werk, integratie) en door personeelstekorten en de algehele hoge werkdruk in de opvang van vluchtelingen (NRC, 2022, 28 juli). Daarbij lijkt het deels afhankelijk van in hoeverre een professionele of vrijwillige begeleider het onderwerp prioriteit geeft in de begeleiding, waardoor niet iedereen er evenveel aandacht voor heeft en/of er even hard bij ouders op ‘hamert’. Dit is eerder geconstateerd voor het organiseren van sport- en beweegaanbod, waaronder zwemles, in opvangcentra (Dellas et al., 2022).

Dat komt ook doordat zwemvaardigheid van vluchtelingenkinderen niet als verantwoordelijkheid bij een organisatie is belegd en professionals aangeven dat weinig betrokkenen zich hiervoor verantwoordelijk voelen. Het gevolg hiervan is dat er weinig tot geen zicht is op de zwemvaardigheid en het zwemdiplomabezit van kinderen met een vluchtelingenachtergrond. Daardoor is het voor instanties lastig te weten welke ouders ze moeten benaderen en hulp moeten bieden.[7]

Belemmering 3: De onzekere en instabiele woonsituatie belemmert de continuïteit

De onzekere en instabiele woonsituatie van ouders totdat zij een woning toegewezen krijgen werkt heel belemmerend. Enerzijds doordat dit bij ouders veel stress oplevert. Anderzijds heeft deze woonsituatie

[7] Zo kostte het ons ook veel tijd en moesten we vooral veel zoeken naar en afstemmen met professionals om ouders voor dit onderzoek te vinden.

gevolgen voor het zwemlestraject zelf. Zo betekent het wisselen van een AZC-locatie, maar vooral het verhuizen naar een andere gemeente een onderbreking van het traject.

Professionals geven aan dat er gebrek is aan overdracht tussen gemeenten en hulporganisaties. Wanneer een vluchteling die zwemles heeft het AZC verlaat en/of naar een andere gemeente verhuist, is het daardoor moeilijk om (direct) ergens anders verder te zwemmen. Professionals geven aan dat het in kaart brengen van de behaalde zwemdiploma's of het aantal gevolgde zwemlessen van vluchtelingen, kan helpen om een traject elders gemakkelijker voort te zetten. Andere professionals kunnen dan beter zien waar een kind in het traject van leren zwemmen is.

In aanvulling hierop betekent verhuizing naar een andere gemeente vaak een ander zwemaanbod of andere ondersteuning. Zo wordt in sommige gemeenten schoolzwemmen wel aangeboden en in andere niet. Ook is het niet in alle gemeenten even gemakkelijk te vinden welke financiële steun wordt geboden aan mensen met geldzorgen (Stuij et al., 2022; zie ook volgende alinea). Het gevolg van deze instabiele woonsituatie is dat het voor ouders in het begin lastig is met zwemles te beginnen en dat ze vervolgens, als ze in een gemeente een woning toegewezen hebben gekregen, hulp nodig hebben om daar de weg naar de zwemles te vinden.

Belemmering 4: De financiële problemen van ouders maakt het lastig om zwemles te betalen

De (vaak grote) financiële problemen van ouders spelen niet alleen bij het al dan niet kunnen prioriteren van zwemles, maar ook door de hoge kosten die een zwemdiplomatraject (B en C) met zich meebrengt. Een traject tot aan een A-diploma is voor praktisch alle ouders te duur, omdat zij in ieder geval in eerste instantie vaak afhankelijk zijn van een uitkering. Vluchtelingen lopen in Nederland een hoog risico om (langdurig) in armoede terecht te komen (Movisie, 2018; SCP, 2019). Eerder is al geconstateerd dat inkomen een belangrijke factor is waardoor kinderen van migranten achterblijven in zwemdiplomabezit (Wisse et al., 2009; Floor & Tiessen-Raaphorst, 2019).

Hoewel de meeste gemeenten een regeling bieden voor mensen met een minimuminkomen als tegemoetkoming in de kosten, zijn deze regelingen veelal niet bekend en lastig toegankelijk. Daarbij zijn ze niet in alle gemeenten even uitgebreid, variërend van een vergoeding van een deel van de kosten voor een A-diploma tot en met het behalen van een C-diploma (Stuij et al., 2022). Bovendien vergoeden deze regelingen geen vervoerskosten, die voor ouders ook een belemmering kunnen zijn. Voor vluchtelingen zijn regelingen vaak nog lastiger te vinden dan voor niet-vluchtelingen die de taal spreken en bekender zijn met dit systeem van ondersteuning (Stuij et al, 2022; zie ook BMC, 2015). Dat betekent dat ouders proactief hulp nodig hebben bij de aanvraag als zij eenmaal in een gemeente komen wonen, maar ook dat het uitmaakt in welke gemeente ze terechtkomen.

Belemmering 5: De taalbarrière hindert beginnen aan en volgen van zwemles

De taalbarrière van ouders en kinderen werkt zowel bij het zoeken en regelen van zwemles als tijdens de zwemles belemmerend. Het niet goed beheersen van de Nederlandse taal maakt het voor ouders lastiger om wegwijs te worden. Dat gaat over kennismaken met zwemles zoals in Nederland gebruikelijk, een zwemlesaanbieder weten te vinden en/of de juiste hulp weten in te schakelen als die niet wordt aangeboden.

Dit vraagt om passende voorlichting, ook mondeling, bijvoorbeeld over wat zwemles inhoudt, hoe lang een traject ongeveer duurt en hoe je dit organiseert voor je kind(eren). Het vraagt ook om het begeleiden van ouders bij het regelen van zwemles, zowel bij het zoeken en aanmelden als bij het aanvragen van financiële steun.

Tijdens de zwemles maakt de taalbarrière het voor kinderen lastig om instructies te begrijpen, waardoor een zwemlestraject langer dan gemiddeld kan duren en zwembaden mogelijk ook meer risico's zien bij

het lesgeven aan deze kinderen, omdat ze verwachten dat ongelukken eerder plaatsvinden. Daarbij maakt de taalbarrière het lastiger om kinderen gerust te stellen als zij angstig zijn, bijvoorbeeld door aan verdrinking gerelateerde trauma's tijdens de vlucht (zie ook SCP, 2018b).

Deze twee elementen - duidelijke en eenvoudige instructies geven en goed omgaan met angst - vragen wat extra van zweminstructeurs. Eerder is al geconstateerd dat deze twee elementen ook spelen voor kinderen met een beperking, bijvoorbeeld een taalontwikkelingsstoornis (Van der Meijde et al., 2022).

Belemmering 6: Het zwemlesaanbod voor tieners en alleen (jonge) vrouwen is beperkt

Het zwemlesaanbod voor tieners is beperkt, maar specifiek voor vluchtelingenkinderen wel gewenst. In Nederland starten de meeste kinderen op 4- of 5-jarige leeftijd met zwemles om ongeveer een jaar later een zwemdiploma A te behalen (Van der Werff & Van Es, 2016). Bij het behalen van een zwemdiploma B is drie kwart van de kinderen 5 of 6 jaar oud (idem). Voor kinderen die op latere leeftijd naar Nederland komen betekent dit, als er geen aanbod voor tieners is, dat zij leren zwemmen tussen kleuters en jonge basisschoolkinderen. Daardoor kunnen ze zich minder op hun gemak voelen.

Ook voor kinderen die al wel op jongere leeftijd in Nederland aankomen, maar waarvan de ouders in eerste instantie niet aan zwemles (kunnen) denken, kan dit opgaan. Net als voor alleenstaande minderjarige asielzoekers (ama's). In 2021 hebben ruim 2.000 ama's, waarvan de helft 16 tot 18 jaar oud was, in Nederland asiel aangevraagd (NJi, 2022). Hoewel zij in dit onderzoek niet zijn bevraagd, is het goed denkbaar dat ook zij baat hebben bij zwemlessen voor tieners.

Tot slot kan de overgang naar de volwassen leeftijd, en daarmee naar het zwemlesaanbod voor volwassenen, belemmerend werken, doordat dit zwemaanbod veel beperkter beschikbaar is. Voor een deel van de tienermeiden kan het, om culturele en/of religieuze redenen, belangrijk zijn zwemlesaanbod apart van mannen te organiseren, zodat ook zij kunnen leren zwemmen (zie ook Elling, 2015; Van Strijen et al., in voorbereiding).

Combinaties van deze belemmeringen vragen om extra ondersteuning

Door deze (combinaties van) belemmeringen hebben ouders met een vluchtverleden extra ondersteuning nodig bij het regelen van zwemles voor hun kinderen en het volhouden van het lestraject (tot en met C). Daarbij gaat het enerzijds om financiële ondersteuning om de zwemlessen te kunnen betalen, maar anderzijds om proactieve begeleiding bij het belang inzien en het vinden, regelen en blijven volhouden van het traject.

Uit onderzoek naar Eritrese statushouders in Nederland blijkt dat vrijwillige begeleiders ervaren dat informatie niet blijft hangen en mensen bij de hand genomen moeten worden, bij wijze van spreken door aan ze 'te trekken en sleuren' om ze mee te krijgen in wat we in Nederland gebruikelijk vinden (SCP, 2018b, p. 98). Dergelijke geluiden hoorden we ook van professionals, die aangaven dat ouders soms na een aantal zwemlessen hun kinderen niet meer komen brengen. Dat vraagt om veel geduld van begeleiders en vooral ook het blijven 'vasthouden' van ouders als zij zelf even loslaten.

Dit roept ook de vraag op wie er verantwoordelijk is of zou moeten zijn voor de zwemvaardigheid en -veiligheid van kinderen die in Nederland opgroeien. Dat zijn nu primair de ouders (zie bv. NRZ, 2019, p. 11), maar dat blijkt in praktijk niet voldoende voor (onder andere) kinderen van vluchtelingen. Het zou helpen als deze verantwoordelijkheid breder gedeeld wordt. Hoewel dat in praktijk wel gebeurt, bijvoorbeeld door buurtsportcoaches die ouders begeleiden, scholen die schoolzwemmen aanbieden of gemeenten die kinderen die geen diploma's hebben actief (naschoolse) zwemles aanbieden (zoals in Heerlen, zie Stuij et al., 2022), noemen professionals in deze studie het een grote belemmering dat er geen organisatie echt verantwoordelijk is voor dit onderwerp. Daarbij gaat het zowel om verantwoordelijkheden rondom het registreren van zwemdiploma's en (met toestemming van ouders)

overdragen van deze informatie bij verhuizing naar een andere gemeente als om de blijvende begeleiding van ouders gedurende het hele zwemlestraject.

Als het vanuit veiligheidsoogpunt belangrijk is dat alle kinderen in Nederland voldoende zwemvaardigheid zijn, betekent dit dat zwemvaardigheid een maatschappelijke verantwoordelijkheid met een rol voor de landelijke en lokale overheden moet worden. Voor vluchtelingen(kinderen) zou dit bijvoorbeeld een onderdeel van de inburgering kunnen zijn. Of ouders zouden standaard op dit onderwerp kunnen worden aangesproken en worden begeleid in zwemdiplomatrajecten van hun kind(eren) vanaf het moment dat zij een woning in een gemeente krijgen toegewezen. Daarvoor is het eerst nodig de verantwoordelijkheden van betrokken partijen te bespreken en expliciteren.

Suggesties van professionals om zwemlesaanbod te verbeteren

De ideeën van professionals over het verbeteren en stimuleren van zwemles hebben deels betrekking op het wegnemen van de eerdergenoemde ervaren belemmeringen, maar reiken verder dan dat. Professionals geven namelijk aan dat structurele aanpassingen nodig zijn om het zwemdiplomatraject voor kinderen met een vluchtverleden te verbeteren. Uit de gesprekken komen de volgende suggesties naar voren:

- Geef meer voorlichting aan vluchtelingen met kinderen over zwemmen en hoe zwemles is geregeld in Nederland. Voorlichting over deze onderwerpen kan vluchtelingen, die veelal met andere zwemgewoonten zijn opgegroeid, helpen om gevaarlijke situaties te voorkomen en een realistisch beeld te krijgen van het zwemtraject naar meerdere diploma's. De professionals zien hier vooral een rol voor scholen, maatschappelijk begeleiders, het COA en NRZ.

- Zorg voor meer subsidie, zodat alle kinderen kunnen leren zwemmen. Omdat nagenoeg alle ouders (grote) geldzorgen hebben, hebben zij financiële ondersteuning voor het betalen van zwemlessen nodig. Daarnaast zouden vluchtelingen gebaat zijn bij meer zwemaanbod, waaronder zwemlessen specifiek voor vrouwen en tieners. Professionals verwachten dat gerichte subsidies het voor zwembaden aantrekkelijker maken om zwemles voor deze groepen te organiseren.

- Breng de zwemdiploma('s) van vluchtelingenkinderen in kaart en draag deze informatie over bij verhuizing. Dat helpt om te signaleren welke kinderen zwemles nodig hebben, zodat hun ouders gericht benaderd kunnen worden. Maar professionals constateren ook dat niemand verantwoordelijk is voor de zwemvaardigheid van vluchtelingen, en dat vormt een belemmering op zichzelf.

- Bied ouders gerichte hulp bij het zoeken en regelen van zwemles. Het gaat hierbij vooral om hulp bij de praktische zaken rondom het zoeken en regelen, zoals weten bij wie je moet zijn, waar je je moet aanmelden en hoe een wachtlijst werkt. De gemeente, vluchtelingenorganisaties, scholen en zwembaden zelf kunnen hier een rol in spelen.

Tot slot zien enkele professionals mogelijkheden in het aanpassen van het zwemtraject zelf. Zij hebben de ervaring dat kinderen met een vluchtverleden vaker stoppen na het halen van een A-diploma. Door de inhoud van de lessen tot aan het A-diploma meer te richten op zelfredzaamheid en minder op zwemtechniek, pogen zij de zwemveiligheid van deze kinderen te verbeteren. Hier denken niet alle professionals hetzelfde over, en een kanttekening is dat dit het behalen van een A-diploma en het doorgaan voor B en C lastiger zou kunnen maken, waardoor kinderen juist afhaken.

5.2 Aanbevelingen

Dit onderzoek laat zien wat het voor ouders met een vluchtverleden lastig maakt om hun kinderen zwemdiploma's te laten behalen en wat hen daarbij zou helpen. Uit de bevindingen formuleren we de volgende aanbevelingen om de zwemvaardigheid van vluchtelingenkinderen te verhogen:

- **Stel vast welke rol en verantwoordelijkheid de overheid heeft voor de zwemveiligheid van (vluchtelingen)kinderen in Nederland en leg verantwoordelijkheden in het proces van zwemveilig worden vast.** Als het doel is dat alle kinderen in Nederland zwemveilig worden, is specifiek beleid gericht op zwemles voor vluchtelingenkinderen nodig. Geef aan wie in welke fase, bijvoorbeeld van de opvang, waarvoor verantwoordelijk is (zie volgende aanbevelingen). Maak bijvoorbeeld (hulp bij) zwemles onderdeel van de inburgering en/of zorg dat ouders standaard worden geholpen vanaf het moment dat zij in een woning in een gemeente krijgen toegewezen.

- **Begeleid ouders proactief bij het organiseren en volhouden van zwemles**. Zorg voor een vast aanspreekpunt voor ouders, zeker als zij zich na een periode in het AZC in een gemeente vestigen. Maak een (lokale) organisatie hiervoor verantwoordelijk, zoals (een buurtsportcoach via) de gemeente. Denk aan hulp bij de praktische zaken, zoals het zoeken van een zwembad, de aanmeldingsprocedure en het aanvragen van financiële steun. Maar begeleid ouders ook bij het volhouden tot aan een zwemdiploma A en vervolgens tot en met C. Denk als alternatief voor individuele begeleiding van gezinnen aan vormen van aanbod die alle kinderen de kans geven te leren zwemmen ongeacht de kennis, mogelijkheden en financiële situatie van hun ouders, zoals schoolzwemmen of naschoolse zwemprojecten.

- **Registreer zwemdiploma's en -ervaringen van vluchtelingenkinderen en zorg voor overdracht van dit zwemdossier bij verhuizingen.** Maak een organisatie verantwoordelijk voor deze registratie. Dat kan een organisatie zijn die in principe alle kinderen ziet (bijvoorbeeld GGD of scholen) of organisaties die in verschillende fases van de opvang van vluchtelingen betrokken zijn (zoals respectievelijk het AZC en VluchtelingenWerk Nederland). Vraag ouders om toestemming voor overdracht van deze gegevens bij verhuizing, zodat de begeleiding bij het beginnen aan of voortzetten van zwemles in een nieuwe gemeente zo snel mogelijk kan worden voortgezet.

- **Zet in op goede voorlichting voor ouders en zweminstructeurs**. Zorg dat ouders bekend raken met het belang van kunnen zwemmen in Nederland en hoe zwemles is georganiseerd, maar ook dat ze weten wat een zwemdiploma inhoudt en hoe lang een diplomatraject ongeveer duurt. Zorg dat zweminstructeurs goed kunnen omgaan met taalbarrières en angst. Denk daarbij ook aan uitwisseling van vergelijkbare kennis voor bijvoorbeeld kinderen met een beperking, die ook baat kunnen hebben bij duidelijke, eenvoudige en geruststellende instructies. Beleg deze verantwoordelijkheid bij landelijke partijen, zoals NRZ en het COA.

- **Verbeter de (vindbaarheid van) financiële tegemoetkoming in de kosten van zwemles.** Stel ouders op de hoogte van het bestaan van deze ondersteuning, zeker als hun kinderen geen zwemdiploma's hebben, en zorg dat de regelingen goed vindbaar zijn voor mensen die de Nederlandse taal niet goed machtig zijn en niet bekend zijn met dergelijke (subsidie)systemen. Zorg dat deze tegemoetkoming er (volledig) is voor het behalen van een A-, B- en C-diploma, als het doel is dat meer vluchtelingenkinderen voldoen aan de Nationale Norm Zwemveiligheid. Laat deze tegemoetkoming niet afhankelijk zijn van de gemeente waar een kind terechtkomt, zoals nu het geval is, zodat ook kinderen van vluchtelingen de kans hebben volledig zwemvaardig en zwemveilig te worden.

Referenties

Bureau Bartels (2020). *Tussenevaluatie bestuurlijke afspraken kinderarmoede*.

CBS (2021). *Het gebruik van "westers - niet-westers" door het CBS*. Geraadpleegd op 4 augustus 2022, van https://www.cbs.nl/nl-nl/uitgelicht/het-gebruik-van-westers-niet-westers-door-het-cbs

CBS (2022a). *Minder inwoners verdronken in 2021*. Geraadpleegd op 24 oktober 2022, van https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2022/30/minder-inwoners-verdronken-in-2021

CBS (2022b). *Accidentele verdrinking*. Geraadpleegd op 24 oktober 2022, van https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2022/30/minder-inwoners-verdronken-in-2021/accidentele-verdrinking

CBS (2022c). *Asiel en integratie 2022. Cohortonderzoek asielzoekers en statushouders*.

COA. (z.d.-a). *Opvanglocaties tijdens de asielprocedure*. Geraadpleegd op 1 november 2022, van https://www.coa.nl/nl/opvanglocaties-tijdens-de-asielprocedure

COA. (z.d.-b). *Capaciteit en bezetting*. Geraadpleegd op 1 november 2022, van www.coa.nl/nl/lijst/capaciteit-en-bezetting

Dellas, V., Anselma, M., & Dekkers, S. (2022). *Het sport- en beweegaanbod op opvanglocaties: rondgang onder contactpersonen sport en bewegen* [Factsheet 2022/19]. Mulier Instituut.

Elling, A. (2015). Feminisering van sportieve ruimten. *AGORA*, 1, 20-22.

Floor, C., & Tiessen-Raaphorst, A. (2019). *Zwemvaardigheid 2018: inzicht in het zwemdiplomabezit van kinderen en volwassenen* [Factsheet 2019/19]. Mulier Instituut.

Hollander, E., & Hoekman, R. (2022). *Zwemvaardigheid 2020: zwemdiplomabezit van kinderen* [Factsheet 2022/5]. Mulier Instituut.

Movisie (2018). *Financiële kwetsbaarheid van nieuwkomers. Informatie voor gemeenten.* Geraadpleegd op 1 november 2022, van https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2018-12/Financiele-kwetsbaarheid-nieuwkomers.pdf

NJi (2022). *Cijfers over asielzoekers*. Geraadpleegd op 1 november 2022 van https://www.nji.nl/cijfers/asielzoekers

NOS (2017). *Familie verdronken Syrische jongen: laat dit een les zijn*. Geraadpleegd op 5 augustus 2022, van https://nos.nl/artikel/2187263-familie-verdronken-syrische-jongen-laat-dit-een-les-zijn

NOS (2020). *Niemand begrijpt hoe Adonay bij schoolzwemmen ontsnapte aan de aandacht*. Geraadpleegd op 5 augustus 2022, van https://nos.nl/artikel/2322553-niemand-begrijpt-hoe-adonay-bij-schoolzwemmen-ontsnapte-aan-de-aandacht

NRC (2022, 28 juli). *Het COA staat op instorten*. Geraadpleegd op 3 november, van https://www.nrc.nl/nieuws/2022/07/28/coa-staat-op-instorten-2-a4137677

NRZ (2019). *Nationaal Plan Zwemveiligheid 2020-2024. Veilig opgroeien en meedoen in Nederland waterland.*

NRZ (2020a). *Uitvoeringsplan 2021-2024: veilig opgroeien en meedoen in Nederland waterland*.

NRZ (2020b). *Nationaal actieplan zwemveiligheid asielzoekers ondertekend*. Geraadpleegd op 5 augustus 2022, van https://www.nrz-nl.nl/nieuws/2020/05/nationaal-actieplan-zwemveiligheid-asielzoekers-ondertekend/

NRZ (z.d.-a). *Nationale Norm Zwemveiligheid*. Geraadpleegd op 4 augustus 2022, van https://www.nrz-nl.nl/licentie-nationale-zwemdiplomas/nationale-norm-zwemveiligheid/

NRZ (z.d.-b). *Licenties Nationale Zwemdiploma's*. Geraadpleegd op 1 november 2022, van https://www.nrz-nl.nl/licentie-nationale-zwemdiplomas/

NRZ (z.d.-c). *Diploma A*. Geraadpleegd op 1 november 2022, van https://www.allesoverzwemles.nl/diploma-a/

Pharos. (2022). *Syrische vluchtelingen*. Geraadpleegd op 1 november 2022, van https://www.pharos.nl/factsheets/syrische-vluchtelingen/

Postma, T. (2021). *Zwemles voor asielzoekers: tips voor zwemlesaanbieders*. NRZ.

Riessman, C. K. (2008). *Narrative Methods for the Human Sciences*. Sage Publications.

SCP (2018a). *Syriërs in Nederland: een studie over de eerste jaren van hun leven in Nederland*.

SCP (2018b). *Eritrese statushouders in Nederland. Een kwalitatief onderzoek over de vlucht en hun leven in Nederland*.

SCP (2019). *Armoede in kaart 2019. Armen met en zonder migratieachtergrond*.

Stuij, M., Dellas, V., & Dopheide, M. (2022). *Zwemles voor kinderen die opgroeien in armoede: een studie naar ervaringen van ouders en ondersteuning vanuit gemeenten*. Mulier Instituut.

Van der Meijde, L., Van Suijlekom, A., & Stuij, M. (2021). *Belemmeringen bij het leren zwemmen voor kinderen met een beperking: een kwalitatieve studie naar ervaringen van ouders*. Mulier Instituut.

Van der Werff, H., & Van Es, V. (2016). *Zwemlesaanbod 2015 – cijfers en ervaringen van zwemlesaanbieders*. Mulier Instituut.

Van Strijen, C., Dellas, V., & Stuij, M. (in voorbereiding). *Inclusie in het publieke zwembad? Een kwalitatieve studie onder moslima's in Amsterdam-West*. Mulier Instituut.

Veenje, M. (2021). *Jaarverslag 2020*. VluchtenlingenWerk Nederland.

Vogels, R., De Roos, S., & Bucx, F. (2017). *Van oost naar west. Poolse, Bulgaarse en Roemeense kinderen in Nederland: ouders over de leefsituatie van hun kinderen*. Sociaal en Cultureel Planbureau.

Wisse, E., & Elling, A. (2010). Watervrees, mannenvrees en burqinivrees. In F. Kemper (Red.), *Samenspel: studies over etniciteit, integratie en sport* (pp. 61-83). Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB) & Mulier Instituut.

Wisse, E., Elling, A., & Van den Dool, R. (2009). *'Ik wil wel dat mijn kind leert zwemmen…': een onderzoek naar de factoren die de zwemvaardigheid beïnvloeden en de rol van allochtone ouders*. Mulier Instituut.

Bijlage 1: Onderzoeksverantwoording

Werving en inclusiecriteria

De ouders die aan dit onderzoek deelnamen zijn geworven via organisaties die in contact staan met vluchtelingen. We vroegen professionals vanuit verschillende domeinen (buurtsportcoaches, buurtwerkers, zweminstructeurs, medewerkers van VluchtelingenWerk, beleidsmakers, schooldirecteuren, medewerkers van AZC's) om een flyer met informatie over het onderzoek persoonlijk onder ouders te verspreiden. Daarnaast hebben we geprobeerd ouders te bereiken via oproepen op sociale-mediakanalen en via flyers op plekken waar zij mogelijk veel komen, zoals bij buurthuizen/wijkcentra en bij het zwembad. Dit gaf echter geen resultaat.

Met ouders die zich aanmeldden is vooraf een kort kennismakingsgesprek gevoerd, meestal telefonisch of via WhatsApp. Dit was om na te gaan of zij voor deelname in aanmerking kwamen. De inclusiecriteria waren dat 1) ouders ons konden helpen om inzicht te krijgen in de belemmeringen die vluchtelingen ervaren bij het zoeken naar en/of volgen van zwemles, 2) ouders in het bezit zijn van een verblijfsvergunning en 3) hun kinderen geen zwemles volgen en/of zijn gestopt na het behalen van een A-diploma. Enkele ouders voldoen niet aan de op voorhand vastgestelde criteria, omdat hun kinderen wel zwemles volgen voor een A-diploma. Deze ouders zijn toch uitgenodigd, omdat tijdens het telefoongesprek bleek dat zij wel veel belemmeringen hadden ervaren bij het zoeken naar en/of volgen van zwemles. Daarbij zijn hun kinderen (aanzienlijk) ouder dan gemiddeld gebruikelijk bij zwemlessen voor een A-diploma.

Ouders ontvingen als dank voor het delen van hun ervaringen een financiële vergoeding. Eén echtpaar nam deel aan een eerdere studie naar belemmeringen bij zwemles voor kinderen die in armoede opgroeien (Stuij et al., 2022). Zij gaven toestemming dat gesprek nogmaals te analyseren, maar nu vanuit hun ervaringen als vluchtelingen in Nederland.

De diverse professionals zijn geworven door aanspraak te maken op ons eigen netwerk en door contact te zoeken met organisaties die werken met vluchtelingen en/of expertise hebben in vraagstukken gerelateerd aan zwemvaardigheid. Het belangrijkste inclusiecriterium voor deelnemende professionals was dat zij zicht hadden op wat het voor ouders van kinderen met een vluchtverleden lastig maakt om te leren zwemmen. Personen die we wel wisten te bereiken maar niet aan dit criterium voldeden, konden ons vaak helpen door te verwijzen naar andere organisaties en personen.

Methode

Alle interviews met ouders zijn in fysieke vorm afgenomen, op een plek waar zij dat zelf prettig vonden. Voor de meeste ouders was dat in hun woning of in het asielzoekerscentrum waar zij wonen. De meeste gesprekken met professionals vonden online via Microsoft Teams plaats. Vier interviews waren duo-gesprekken. Dit waren twee echtparen, twee bevriende vaders waarvan de kinderen op dat moment zwemles hadden en twee collega's. De overige gesprekken vonden een-op-een plaats. Alle geïnterviewden gaven, na informatie over het onderzoek, toestemming om een geluidsopname van het gesprek te maken.

Met ouders is gesproken over 1) ervaringen van henzelf en hun kind(eren) met zwemmen en zwemles, zowel in Nederland als in hun geboorteland en 2) factoren die zwemles en het behalen van zwemdiploma's lastig maken. Professionals zijn gevraagd 1) naar hun zwem(les)ervaringen met kinderen met een vluchtelingenachtergrond, 2) hoe het komt dat deze kinderen vaker geen zwemdiploma halen of stoppen na een A-diploma en 3) wat er nodig is om meer kinderen met een vluchtelingenachtergrond zwemles te laten volgen en (alle) zwemdiploma's te laten behalen.

Enkele ouders waren de Nederlandse taal niet goed machtig. Waar mogelijk zijn deze gesprekken (grotendeels) in het Engels gevoerd. Bij één ouder was via de telefoon een vertaler aanwezig. Dit was iemand uit haar vriendenkring. Zowel een taalbarrière zelf als het laten vertalen van het gesprek kan gevolgen hebben voor de manier waarop vragen en antwoorden worden geïnterpreteerd; deze informatie is daardoor mogelijk minder nauwkeurig. Daarbij is het lastiger voor ouders zich goed uit te drukken. Daarom hebben we de vragen zo eenvoudig mogelijk gehouden en was het ene gesprek rijker in informatie dan het andere.

Alle interviews zijn letterlijk uitgewerkt. De analyse van de interviews met ouders was thematisch-narratief. Dat houdt in dat we keken naar de belangrijkste thema's in alle gesprekken, maar ook binnen een gesprek analyseerden hoe ouders over het onderwerp spraken, inclusief tegenstrijdigheden, emoties en samenhang (Riessman, 2008). Elk gesprek met ouders is eerst in een individueel portret samengevat, met als belangrijkste vraag hoe het komt dat hun kinderen niet op zwemles zitten en/of geen zwemdiploma's hebben. Door deze portretten naast elkaar te leggen werden overeenkomsten en verschillen tussen de ervaringen van ouders zichtbaar. Vervolgens zijn alle interviews, ook die van de professionals, thematisch op inhoud geanalyseerd. Hiervoor is gebruik gemaakt van het programma MAXQDA (versie 2022), software voor kwalitatieve data-analyse.

Hoewel het aantal deelnemers aan deze studie relatief klein is, kunnen we met deze groep het onderwerp vanuit verschillende kanten belichten. Zo was de groep ouders divers wat betreft hun land van herkomst en woonduur en -situatie in Nederland. Hoewel hun ervaringen niet zijn te generaliseren naar alle ouders met een vluchtverleden, kwamen veel thema's in (vrijwel) alle gesprekken terug. Ook de professionals, die vanuit verschillende organisaties bij het onderwerp van deze studie betrokken zijn, hebben vergelijkbare ervaringen en zien veelal dezelfde belemmeringen en oplossingsrichtingen. Bovendien sluiten de ervaringen van de ouders en professionals op elkaar aan. Daarom verwachten we niet dat meer interviews andere antwoorden op de onderzoeksvragen opleveren. Dit onderzoek geeft dus een goed beeld van de belemmeringen waar kinderen van vluchtelingen tegenaan lopen.

In de resultatenhoofdstukken zijn de gevonden thema's als basis genomen. Bij het opschrijven van de resultaten zijn de portretten steeds geraadpleegd, om beter te begrijpen wat ouders precies bedoelden en hun ervaringen op de juiste manier te presenteren. Van elk gesprek met een ouder hebben we een 'vignet' geschreven: een kort verhaal dat een bepaald thema vanuit zijn of haar ervaring duidelijk illustreert. De resultatenhoofdstukken zijn door de auteurs meerdere keren gezamenlijk besproken om tot overeenstemming te komen. Twee collega-onderzoekers met veel expertise rondom dit onderwerp (Agnes Elling en Remco Hoekman) hebben een conceptrapport kritisch meegelezen.

Mulier Instituut | Sportonderzoek voor beleid en samenleving
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl